

CONSELL SOCIAL DE LA LLENGUA CATALANA

INFORME I PROPOSTES DE POLÍTIQUES LINGÜÍSTIQUES DE COHESIÓ SOCIAL

GOVERN
ILLES
BALEARS

SUMARI

INTRODUCCIÓ

1. <u>Composició de la ponència. Els membres i la seva representació territorial i social. Contactes i consultes complementàries</u>	4
2. <u>L'encàrrec del Consell Social de la Llengua Catalana de les Illes Balears. Valoració i enfocament adoptat per la Ponència</u>	5

OBJECTIU GENERAL. L'ENFOCAMENT INTERCULTURAL

3. <u>Delimitació de l'objectiu general: un compromís intercultural</u>	6
---	---

EL CONTEXT DEMOGRÀFIC, POLÍTIC I SOCIOLINGÜÍSTIC

4. <u>Una breu anàlisi del context demogràfic</u>	8
5. <u>El context estatal: competències i recursos necessaris</u>	10
<u>Proposta 1</u>	11
6. <u>La dimensió sociolingüística de la diversitat: la llengua com a condició de la relació intercultural i com a indicador de la cohesió social</u>	12
a. <u>Llengua inicial, llengua d'identificació i llengua habitual: aproximació general</u>	12
b. <u>Llengua inicial, d'identificació i habitual, segons les unitats territorials</u>	13
c. <u>Distribució generacional dels índexs de llengua inicial, d'identificació i habitual</u>	15
d. <u>Llengua inicial, d'identificació i habitual, segons el lloc de procedència</u>	16
e. <u>Els coneixements de català entre la població. Dimensions dels grups sociolingüístics</u>	17
7. <u>Altres factors de diversitat</u>	18

ELS NIVELLS I ÀMBITS D'ACTUACIÓ

8. <u>Sobre el disseny de programes interculturals de diversitat lingüística i cohesió social</u>	26
a. <u>Els nivells d'actuació</u>	27
<u>Proposta 2</u>	27
<u>Proposta 3</u>	29
<u>Proposta 4</u>	29
b. <u>L'enfocament i les condicions inicials del projecte</u>	30
c. <u>Les etapes en el procés de disseny del projecte</u>	32
d. <u>Vinculació de les actuacions transversals i sectorials al procés d'incorporació dels nous ciutadans</u>	33
<u>Proposta 5</u>	35
<u>Proposta 6</u>	35
e. <u>Actuacions sectorials més rellevants</u>	35
f. <u>Una proposta de síntesi per a la implicació inicial i la sensibilització de tots els sectors de la societat</u>	39
<u>Proposta 7</u>	40

<u>CONSIDERACIONS FINALS</u>	41
------------------------------------	----

<u>ANNEX DOCUMENTAL</u>	42
-------------------------------	----

El Ple del Consell Social de la Llengua Catalana va aprovar el document *Informe i propostes de polítiques lingüístiques de cohesió social* en la sessió del dia 5 de novembre de 2018.

Aquest document és el resultat dels treballs de la Ponència de Diversitat Lingüística i Cohesió Social a partir de l'encàrrec que li va fer el Ple del Consell Social en la sessió celebrada el 5 d'octubre de 2017.

La Ponència de Diversitat Lingüística i Cohesió Social va finalitzar la redacció del document i el va aprovar en la sessió de treball del dia 19 de juliol de 2018. Posteriorment, tal com és preceptiu, la Comissió Permanent del Consell Social va estudiar i avaluar el document, en la sessió ordinària del dia 2 d'octubre de 2018, abans de remetre'l al Ple perquè l'aprovàs.

INTRODUCCIÓ

1. Composició de la ponència. Els membres i la seva representació territorial i social. Contactes i consultes complementàries

La Ponència de Diversitat Lingüística i Cohesió Social va quedar constituïda inicialment —en la primera reunió de l'11 de gener de 2018— pels membres següents:

- Isidor Marí, president de la ponència i vocal del CSLC
- Marina Cabrer Bonnín, tècnica en cooperació
- Jaume Mateu Martí, president de l'OCB i vicepresident del CSLC (fins al mes de febrer)
- Mahecor Mbengue, tècnic de Càritas
- Vicenta Mengual Lull, regidora de l'Ajuntament d'Eivissa
- Jenina Mitjana Riera, tècnica de mediació intercultural
- Montserrat Montés Montés, vicepresidenta de l'Institut d'Estudis Eivissencs i vocal suplent del CSLC
- Maria Antònia Ramis Sastre, tècnica en dinamització lingüística (que va haver de deixar la ponència després de la reunió de febrer per motius professionals)
- Margalida Pons Amengual, secretària de la ponència i del CSLC

La participació de totes aquestes persones s'ha fet a títol personal, però la seva representativitat territorial i social s'ha completat amb contactes, entrevistes i visites mantingudes amb diversos representants d'institucions al llarg del calendari de treball:

- Amb la directora general de Política Lingüística del Govern de les Illes Balears
- Amb el director general de Serveis Socials del Govern de les Illes Balears
- Amb el conseller d'Educació, Patrimoni, Cultura, Esports i Joventut i la directora insular de Transparència, Participació i Bon Govern del Consell d'Eivissa
- Amb les conselleres de Cultura i de Benestar Social del Consell de Formentera
- Amb el conseller de Cultura i Educació i la directora insular de Benestar Social i Família del Consell de Menorca
- Amb la directora insular de Política Lingüística del Consell de Mallorca
- Amb el regidor d'Afers Socials de l'Ajuntament d'Eivissa

2. L'encàrrec del Consell Social de la Llengua Catalana de les Illes Balears. Valoració i enfocament adoptat per la Ponència

El Consell Social de la Llengua Catalana de les Illes Balears va encarregar a la Ponència de Diversitat Lingüística i Cohesió Social «elaborar una proposta de polítiques lingüístiques de cohesió social, que es dissenyarien específicament per a cada illa, atenent els resultats de l'Enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears 2014».

A l'hora d'interpretar i enfocar aquest encàrrec, la ponència va adoptar els criteris següents:

- a) Les polítiques lingüístiques i les polítiques socials són indissociables. Totes les actuacions de política lingüística —en sentit ampli, incloses les polítiques culturals i educatives— tenen una dimensió social. Totes les actuacions de caràcter social —també en sentit ampli, incloses les econòmiques i laborals— tenen una dimensió lingüística. És important actuar coordinadament des de tots els sectors i compartir estratègies, amb un doble objectiu comú: superar les desigualtats socials i aconseguir una convivència intercultural i plurilingüe equitativa, entorn de la llengua i la cultura pròpies de les Illes Balears.
- b) Les propostes s'han dissenyat prenent com a àmbit d'actuació preferent —però no exclusiu— la demarcació insular. Correspon en general als consells insulars el paper d'implicar en un marc comú tots els altres agents de la seva demarcació, públics i privats. Tanmateix, també hi ha consideracions de caràcter superior (Govern de Illes Balears, coordinació amb altres territoris, actuacions dels òrgans estatals i dels països d'origen).
- c) S'han tingut especialment en compte els resultats de l'Enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears 2014, però també altres dades disponibles sobre tots els altres aspectes demogràfics i socials i sobre les formes d'organització dels diferents agents i destinataris.

OBJECTIU GENERAL. L'ENFOCAMENT INTERCULTURAL

3. Delimitació de l'objectiu general: un compromís intercultural

Tant els estudis sobre els factors que afavoreixen o dificulten la cohesió social en societats especialment diverses com també les experiències de gestió pública de la diversitat que han afavorit la cohesió social destaquen la necessitat de promoure, des de les institucions i des dels grans agents i col·lectius socials, un marc efectiu de convivència basat en el reconeixement positiu de la diversitat i en la superació de les desigualtats i les segregacions.

De fet, la cohesió social no consisteix en l'absència de signes de desigualtat, o en la manca de factors de diversitat sociocultural i lingüística, o tampoc en la inexistència de cap tipus de divergència o d'aïllament entre els diferents grups que integren la societat. La cohesió social, en el fons, és el compromís general amb la superació de totes aquestes complexitats per mitjà d'un marc institucional, una estructura associativa i una xarxa de relacions socials que configurin un projecte de futur equitatiu compartit per una àmplia majoria de la societat.

Per això, des de la primera aproximació, es considera que la finalitat última de les intervencions orientades a gestionar la diversitat lingüística i afavorir la cohesió social és promoure un gran acord social per establir una convivència intercultural equitativa entre tots els sectors de la població (originària de les mateixes Illes Balears, persones d'origen espanyol, professionals o residents comunitaris, immigració extracomunitària, turistes, etc.), amb el protagonisme de totes les institucions públiques i la implicació activa de tots els agents de la societat civil (entitats polítiques, econòmiques, educatives, mediàtiques i associatives), i que assegurï la primacia de la llengua i la cultura pròpies de les Illes Balears en l'àmbit públic, tal com expressa l'exposició de motius de la Llei de normalització lingüística.

L'aproximació intercultural a la diversitat no és una simple etiqueta: respon a una manera específica d'entendre les relacions entre els diversos col·lectius de la societat i de dur-les a la pràctica. Es tracta, a més i sobretot, de l'enfocament que al llarg dels darrers anys s'ha acreditat a escala internacional com el més positiu per a la cohesió social.

La mera idea de diversitat cultural o de multiculturalitat no exclou el risc que els diferents col·lectius presents en una societat es mantinguin juxtaposats i aïllats entre si, segregats fragmentàriament; ni tampoc garanteix que la cultura històrica de la societat receptora no es vegi profundament pertorbada o amenaçada de dissolució, en un mestissatge que al capdavall impliqui l'assimilació per la cultura hegemònica.

La interculturalitat, al contrari, representa el compromís de coneixement i de reconeixement recíproc entre els col·lectius presents en la societat i l'establiment d'una relació activa i participativa entre tots, orientada a la construcció d'un marc de convivència sostenible i un projecte de futur compartit en la matriu del marc institucional i cultural de la societat receptora.

La sostenibilitat de les cultures és un dels fonaments de la interculturalitat. Totes les llengües i cultures presents en la societat es valoren positivament, com un capital social valuós, tant per a la convivència interna com per a les relacions culturals i econòmiques amb els països d'origen. S'assumeix la continuïtat de totes les cultures i l'evolució de totes, a partir de la relació entre elles.

Al mateix temps, es considera que hi ha un compromís universal primordial amb la plenitud i la continuïtat de cada cultura en el seu espai històric, que en el nostre cas ha de garantir la primacia de la llengua i la cultura pròpies de les Illes Balears en l'espai públic, tal com estableix, en el marc institucional, la legislació en matèria de normalització lingüística.

Es planteja, per tant, la necessitat d'adoptar programes interculturals en què participin transversalment totes les àrees de govern de tots els nivells institucionals, en els quals es promogui la participació activa de tots els sectors de la societat.

L'adopció general de polítiques interculturals no és garantia, per si sola, de la superació de totes les dificultats de convivència en la diversitat, perquè aquestes dificultats en bona part depenen de les influències globals del model de creixement econòmic i de l'alternança entre etapes de creixement i de crisi, característica del sistema de mercat. Però l'absència d'un compromís de convivència intercultural pot fer que, en un moment de crisi, les desigualtats socials se sumin a les diferències culturals i la fragmentació doni lloc a episodis de conflictivitat.

És important subratllar, per tant, que l'èxit d'aquests programes interculturals dependrà en bona part del compromís constant entre totes les forces polítiques de mantenir la política intercultural al marge de les confrontacions partidistes, com una qüestió d'Estat, de la qual depenen la convivència i la cohesió social.

EL CONTEXT DEMOGRÀFIC, POLÍTIC I SOCIOLINGÜÍSTIC

4. Una breu anàlisi del context demogràfic

La necessitat imperiosa de mesures orientades a la cohesió intercultural és ben evident, si es té en compte la magnitud i la rapidesa del canvi demogràfic i social de les Balears en aquestes darreres dècades. Això és ben patent en les dades analitzades i que s'exposen a continuació, que no són sempre les més actuals, però recullen amb poques variacions el perfil de la població de les nostres illes, que és el que interessa retenir.

En poc més de cinquanta anys (de 1960 a 2015), les nostres illes han passat de 441.000 habitants a 1.100.000 (taula 1), amb un creixement del 150 %, que afecta de manera diferent en cada illa, amb uns màxims a Formentera (amb un creixement espectacular del 344,7 %) i a Eivissa (on també supera el 300 %), unes illes en què la taxa de creixement duplica la mitjana del conjunt de les Illes Balears.

Taula 1. Evolució de la població de les Illes Balears (1906-2015).

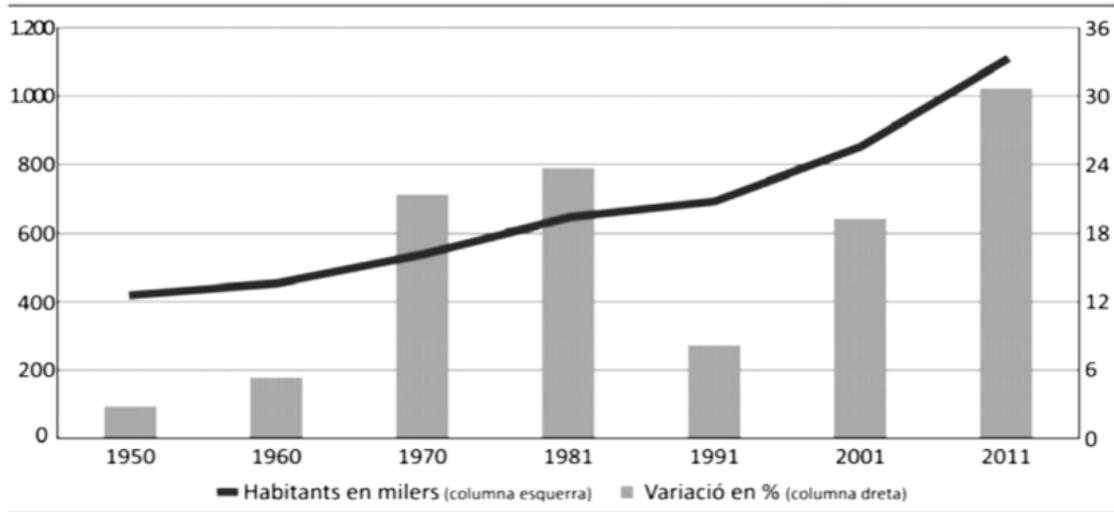
<i>Territori</i>	<i>1900</i>	<i>1960</i>	<i>2015</i>	<i>Creixement 1960-2015</i>	<i>Creixement 1906-2015</i>
Illes Balears	311.649	441.732	1.104.479	150,0 %	254,4 %
Mallorca	248.260	362.202	859.289	137,2 %	246,1 %
Menorca	37.585	42.305	92.348	118,3 %	145,7 %
Eivissa	23.561	34.554	140.964	308,0 %	498,3 %
Formentera	2.244	2.671	11.878	344,7 %	429,3 %

Font: EULIB2014.

És també significatiu que, com es comentarà més endavant, durant molts anys la taxa de creixement de la població a les Illes Balears és la més alta entre totes les comunitats autònomes de l'Estat, un factor que cal retenir per les necessitats extraordinàries que ha implicat en tota classe d'infraestructures, serveis i demandes socials.

D'altra banda, com indiquen les taxes de variació en el creixement de la població (taula 2), hi ha hagut dues etapes d'arribada massiva de nous ciutadans: la primera, en les dècades dels setanta i els vuitanta, vinculada a l'expansió de l'economia turística, i d'origen eminentment peninsular, majoritàriament de llengua castellana; la segona, en les primeres dècades del mil·lenni, relacionada amb la mobilitat mundial de la població, i de procedència internacional molt diversa, en la qual es distingeixen clarament dos grans col·lectius: els professionals i residents comunitaris (sobretot alemanys, britànics, italians i romanesos) i els treballadors immigrants extracomunitaris (entre els quals predominen els magrebins i els hispanoamericans).

Taula 2. Evolució de la població de les Illes Balears a partir dels censos de població (1950-2011). Detall de les taxes de variació de cada dècada.

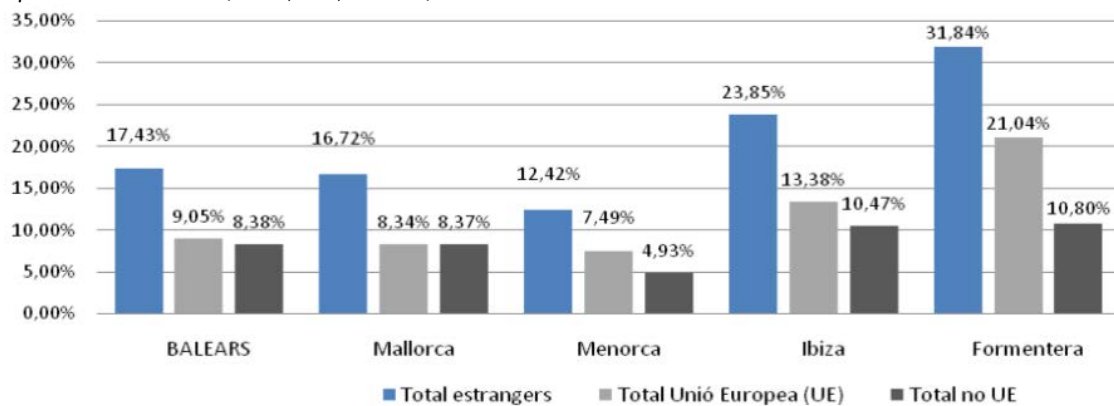

Font: IBESTAT.

Així, en el padró de 2014, tant la població de les Illes Balears d'origen peninsular com la procedent de l'estranger ja representaven entorn del 22 %, i els nascuts a les nostres illes tan sols un 55 %.

Les dades més recents de l'informe OBACOM 2016 (gràfic 1) indiquen que en el conjunt de les Illes Balears hi ha més del 17 % de la població nascuda a l'estranger (poc més d'un 9 % a la UE i més d'un 8 % extracomunitària), però aquests percentatges varien molt entre les illes: a Menorca el total és del 12,4 % (7,5 % estrangers comunitaris i prop del 5 % extracomunitaris), mentre que a Formentera, a l'altre extrem, el total d'estrangers ascendeix a prop del 32 % (21 % comunitaris i 10,8 % extracomunitaris).

Gràfic 1. Percentatge de població estrangera sobre el total de població. Distribució per illes i per nacionalitat (total, UE, no UE).

Font: informe OBACOM 2016.

Aquestes xifres mostren l'existència d'algunes fluctuacions —entre les quals cal destacar, en els darrers anys, un cert efecte de retorn de la població nouvinguda. Tanmateix, les proporcions generals dels grans col·lectius no han variat substancialment.

D'altra banda, totes aquestes dades fan referència a la població empadronada, i cal tenir present que a les Balears hi ha una quantitat molt important de població flotant: persones no censades, treballadors temporals, i sobretot turistes. Durant els darrers anys, la xifra

anual de turistes ha superat àmpliament els 13 milions, amb una distribució que representa més d'11 turistes per habitant (amb un màxim superior a 16 turistes per habitant a les Pitiüses):

Taula 3. Evolució del nombre de turistes, en milions (2006-2014).

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
12,565	13,239	13,065	11,433	11,349	12,316	12,561	13,049	13,579

Font: EULIB2014.

La presència d'aquest contingent tan important de persones externes, majoritàriament parlants d'altres llengües, incideix molt notablement en els usos lingüístics, no sols per l'afluència de visitants, sinó pel mercat de treball temporal que implica, i també influeix molt en el tipus de relacions socials i en els costums i mentalitats de la població estable, que tendeix a adoptar durant l'any les actituds despreocupades i festives pròpies dels visitants durant uns pocs dies.

Afegim-hi encara la profunda modificació que s'ha produït en les darreres dècades en les telecomunicacions i les xarxes telemàtiques de relació social, que han passat a ocupar un temps molt important en la vida quotidiana de tothom, sobretot entre les generacions més joves, i que representen un contacte constant amb el multilingüisme global.

5. El context estatal: competències i recursos necessaris

Encara hi ha, però, un altre factor molt important que cal tenir en compte en aquesta anàlisi general de les necessitats: si per una banda hem dit que la taxa de creixement de la població a les Illes Balears és la més alta de tot l'Estat, també cal subratllar que la proporció de població estrangera és igualment la més elevada entre les comunitats autònomes. I no tan sols això, sinó que és especialment significatiu que a l'àrea de llengua catalana (Catalunya, País Valencià i Illes Balears) s'hi concentra més del 40 % del total de la població estrangera de tot l'Estat. Aquest fet suggereix la necessitat d'establir formes concertades d'actuació dins la comunitat lingüística i de reclamar conjuntament davant les institucions de l'Estat unes competències i uns recursos financers proporcionals a les necessitats que genera la diversitat cultural i lingüística.

Taula 4. Evolució de la població de les Illes Balears en relació amb els altres territoris de llengua catalana i el total estatal.

Territori	1906	1960	2014	Creixement 1960-2014
Catalunya	1.968.382	3.925.779	7.416.237	88,9 %
País Valencià	1.251.810	2.480.879	4.956.427	99,8 %
Illes Balears	311.649	441.732	1.115.841	152,6 %
Total	3.531.841	6.848.390	13.488.505	97,0 %
Cat. Nord	200.536		465.500	
F. de Ponent	56.389		47.630	
Andorra	6.000		76.950	
L'Alguer	12.000		43.510	
El Carxe			740	
Total	3.804.766		14.122.835	
Espanya	(1900)18.618.086	30.528.539	46.512.199	52,4 %
Espanya -TPC	(1900) 14.747.865	23.680.149	32.975.324	39,3 %

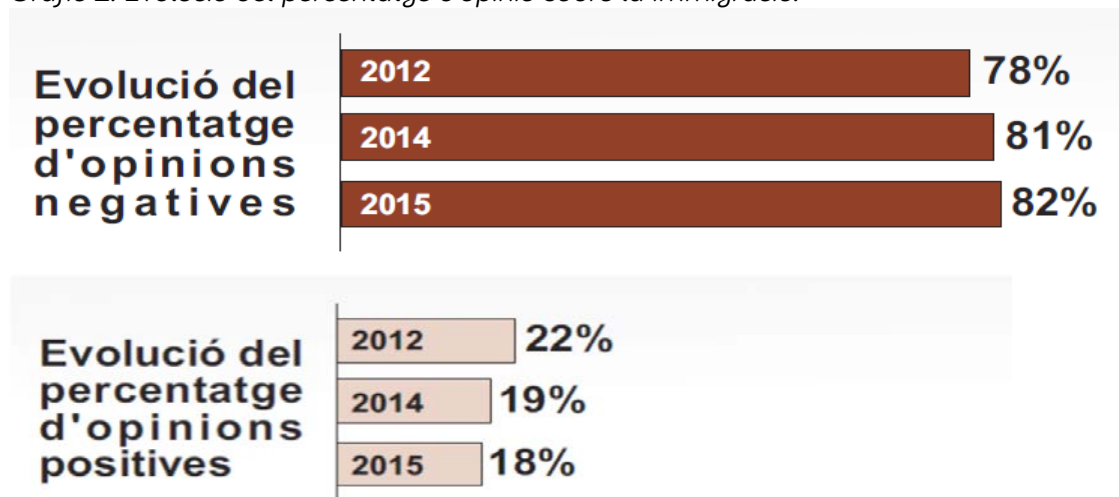
Font: EULIB2014.

Aquestes necessitats es fan encara més imperioses si tenim en compte que l'àrea de llengua catalana constitueix una societat diferenciada respecte a la majoria estatal i que, per tant, les institucions no sols han de tenir la capacitat d'afavorir la cohesió social de la població, sinó que, com dèiem, han d'assegurar la continuïtat de la llengua i la cultura pròpies, tal com estableix el marc jurídic i institucional autonòmic.

Val la pena recordar, en aquest sentit, les observacions dels experts més acreditats en els principis de gestió de la diversitat, com és el cas de Will Kymlicka: en la confluència dels dos factors de diversitat esmentats — plurinacional i multiètnica —, la confiança de la societat en el seu futur depèn de les competències que té sobre les polítiques d'immigració (volum i integració), de llengua i de treball. Només si la nacionalitat minoritària disposa de competències i recursos suficients i adopta un concepte de ciutadania cívica intercultural, la immigració és vista sense amenaces i s'eviten les reaccions xenòfobes. No hi ha dubte, per exemple, que l'acord Canadà-Quebec sobre les competències compartides en immigració¹ és un dels factors que han permès que la gestió canadenca de la diversitat sigui de les més èxit a escala internacional.

No podem ignorar, sobre aquesta qüestió, que els indicadors de l'evolució de les actituds de la nostra societat envers la immigració no són precisament favorables. Segons estudis de GADESO,² les opinions negatives són molt generals i tendeixen a créixer (gràfic 2).

Gràfic 2. Evolució del percentatge d'opinió sobre la immigració.

Font: Quadern GADESO 287 (2015).

PROPOSTA 1

Que les institucions d'autogovern del conjunt de les Illes Balears — Govern i Parlament — estudiïn la possibilitat de desplegar les potencialitats del marc legal actual i de negociar-ne una ampliació amb l'Estat, conjuntament amb les altres institucions d'autogovern de l'àrea lingüística catalana.

¹ Consultable en línia: <http://www.midi.gouv.qc.ca/publications/fr/divers/accord-canada-quebec-immigration-francais.pdf> (abril de 2018). Aquest acord reconeix que la integració lingüística de la immigració és la condició de la continuïtat de la llengua i la cultura franceses de Quebec, com a societat distinta en el marc federal canadenc, i confereix al Quebec àmplies facultats en les quotes, l'origen cultural i l'acolliment de la immigració.

² Quadern GADESO 287 (2015): *Com veiem els immigrants?*

La Llei orgànica 2/2009, d'11 de desembre, de reforma de la Llei orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social, té en compte (art. 2 ter) la intervenció de les institucions autonòmiques en la integració, i la necessitat d'atendre les llengües oficials en aquest procés.

D'altra banda, els articles 30 i 32 de l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears confereixen a la nostra Comunitat Autònoma competències exclusives en la integració social i econòmica de l'immigrant i competències executives en immigració. Aquesta base legal permet que es desplegui un procés legislatiu, preferiblement orientat al conjunt de la convivència intercultural, i no sols a l'acolliment de la immigració.

6. La dimensió sociolingüística de la diversitat: la llengua com a condició de la relació intercultural i com a indicador de la cohesió social

Evidentment, la diversitat lingüística va associada a moltes altres formes de diversitat cultural i social, però el paper de la llengua —de les llengües— en la consolidació d'una societat intercultural respectuosa amb les diferències i socialment cohesionada és especialment important: no en va la llengua és al mateix temps un component crucial del patrimoni cultural de cada comunitat i un factor d'intercomunicació de primer ordre.

Seria un greu error, de conseqüències nefastes, prescindir de la dimensió sociolingüística en les polítiques de gestió de la diversitat —i també prescindir del doble caràcter, patrimonial i comunicatiu de la llengua pròpia de les Illes Balears. Un marc de referència indispensable per als criteris que han de regir el plurilingüisme equitatiu a escala global i local és la Declaració Universal dels Drets Lingüístics promoguda per la UNESCO i proclamada a Barcelona l'any 1996.³

En aquest apartat es comentaran amb un cert detall —no es pot fer de manera exhaustiva— les dades de l'Enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears 2014 (EULIB2014) i les d'alguns altres informes, amb especial atenció a les tendències evolutives que s'hi manifesten i en els perfils específics de diversitat que es poden identificar a cada illa i a alguns municipis, que són els punts que més convé retenir de cara a les actuacions que es proposin.

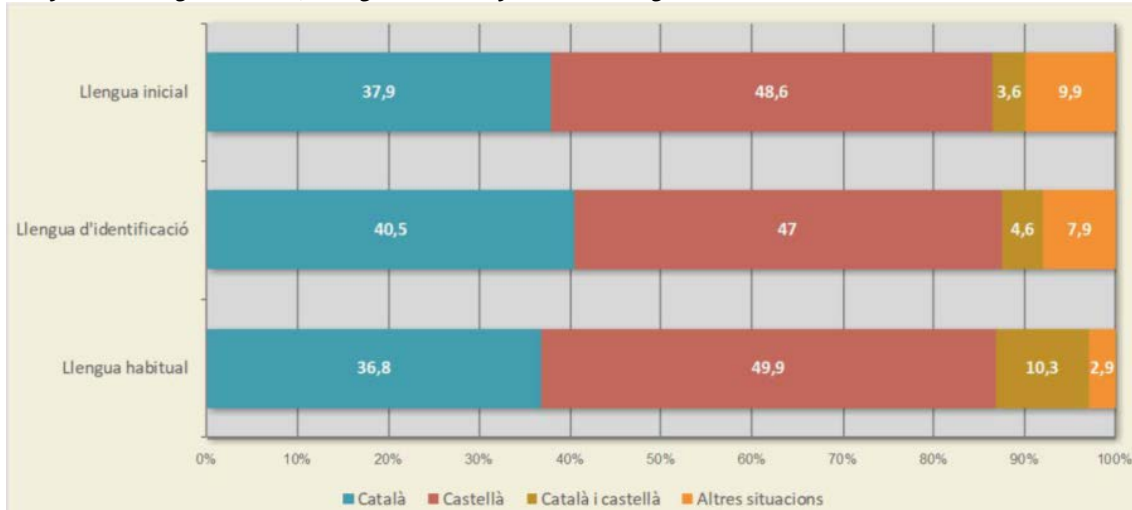
a. Llengua inicial, llengua d'identificació i llengua habitual: aproximació general

Aquests tres indicadors són especialment significatius respecte a la distribució social de les llengües en la societat de les Illes Balears. Cal entendre com a *llengua inicial* la primera que ha après cadascú (un terme més precís que el tradicional de *llengua materna*). La *llengua d'identificació* és la que cadascú considera la seva llengua pròpia. La *llengua habitual*, òbviament, és la que cadascú considera que usa amb més freqüència.

El reflex sociolingüístic dels canvis demogràfics que s'han exposat anteriorment es constata clarament en l'EULIB2014, segons la qual el català tan sols és llengua inicial d'un 41,5 % de la població de les Illes Balears (sigui com a llengua inicial única —per al 37,9 % de la població— o compartida —per al 3,6 % restant—):

³ Vegeu <http://www.pencatala.cat/wp-content/uploads/2016/02/declaraciouniversaldretlinguistics.pdf> (accés el 2018).

Gràfic 3. Llengua inicial, llengua d'identificació i llengua habitual (2014).

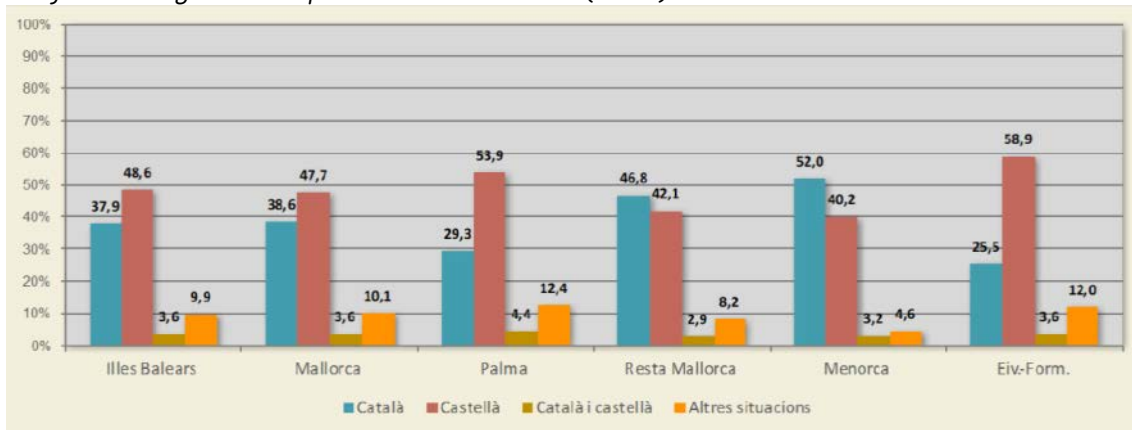
Font: EULIB2014.

Al mateix temps, però, tal com mostra aquest gràfic, és molt important subratllar que, malgrat les dificultats del context, el català atreu nous parlants, que no el tenien com a llengua inicial però l'adopten com a llengua d'identificació: un total del 45,1 % (el 40,5 % respecte al 37,9 % que el tenien com a llengua inicial i un 4,6 % respecte al 3,6 % que el tenien com a llengua inicial compartida amb el castellà). Lògicament, en el total de la població l'ús del català com a llengua habitual presenta uns percentatges diferents —el 36,8 % el català i el 10,3 % català i castellà—, deguts als condicionaments del context, en què la presència del castellà indueix a fer-ne ús amb considerable freqüència.

b. Llengua inicial, d'identificació i habitual, segons les unitats territorials

Aquestes dades generals presenten, però, fluctuacions importants segons les unitats territorials:

Gràfic 4. Llengua inicial per unitats territorials (2014).

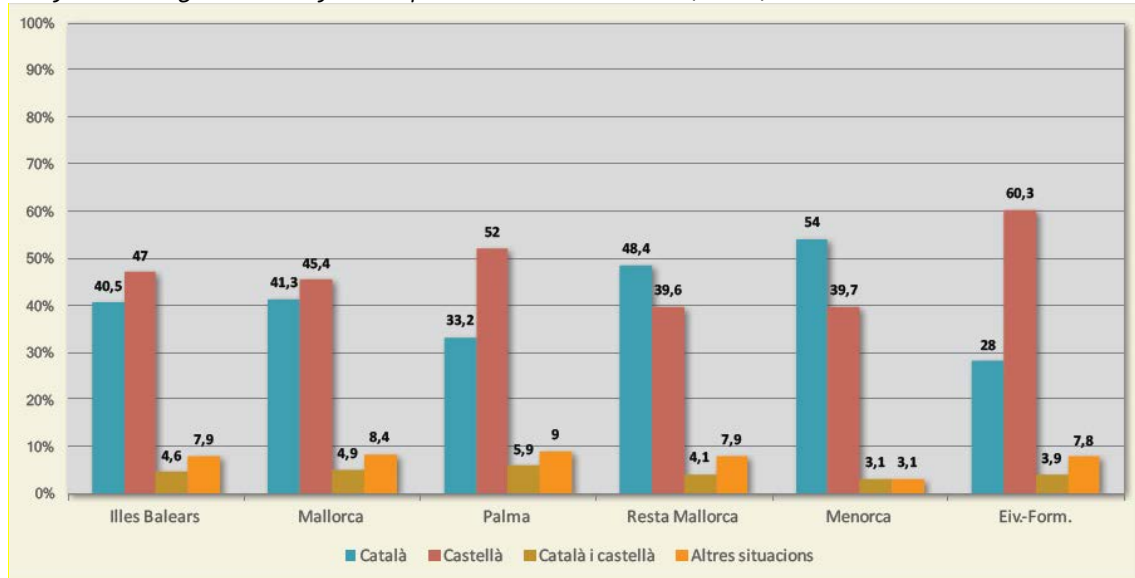
Font: EULIB2014.

En el cas dels indicadors de llengua inicial, els percentatges mitjans de Mallorca són molt semblants als del conjunt de les Illes Balears, però a la ciutat de Palma s'hi fa evident una proporció menor de població de llengua inicial catalana (29,3 % + 4,4 % català-castellà). A la resta de Mallorca, en canvi, hi predomina lleugerament la població de llengua inicial catalana (46,8 % + 2,9 % català-castellà).

A Menorca, aquest predomini encara és més evident: 52 % + 3,2 % català-castellà. En canvi, a Eivissa i Formentera, considerades en conjunt,⁴ la proporció de parlants inicials de català és la més baixa de totes les Illes Balears: 25,5 % + 3,6 % català-castellà.

Les tendències sociolingüístiques que indiquen els percentatges de la població que ha adoptat el català com a llengua d'identificació són també diferents segons les unitats territorials:

Gràfic 5. Llengua d'identificació per unitats territorials (2014).

Font: EULIB2014.

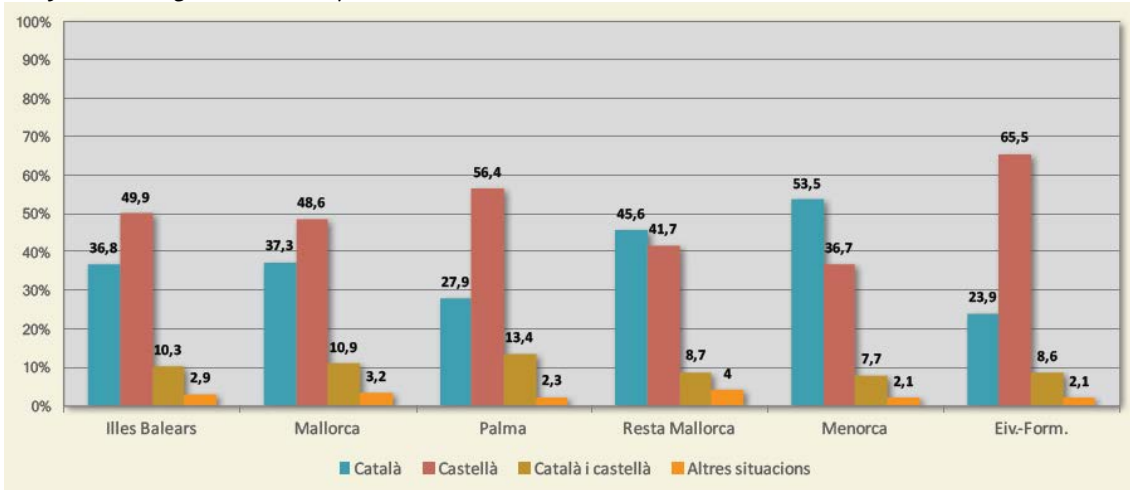
De nou, els índexs de conjunt de Mallorca són similars als totals de les Balears, mentre que a la ciutat de Palma s'hi observa un lleuger increment respecte al català inicial. Del 29,3 % inicial es passa al 33,2 % d'identificació (i del 4,4 % inicial català-castellà al 5,5 %). A la resta de Mallorca, l'increment és superior: del 46,8 % inicialment català al 48,4 % d'identificació (i del 2,9 % inicial català-castellà al 4,1 %).

A Menorca, novament, els índexs són més elevats, però l'increment és més lleuger: del 52 % inicial català es passa al 54 % (i el 3,2 % català-castellà pràcticament es manté en el 3,1 %). Eivissa i Formentera, com abans, presenten els índexs més baixos, però mostren un lleuger increment, del 25,5 % de català inicial a un 28 % d'identificació (i del 3,6 % català-castellà al 3,9 %).

Aquesta desproporció entre les unitats territorials es manifesta també en els indicadors d'ús habitual de la llengua: l'ús habitual del català només predomina a Menorca i a Mallorca, sense comptar Palma. En aquesta ciutat i encara més especialment a Eivissa i Formentera la població que fa ús habitual del català és clarament minoritària, un fet que remarca la necessitat de promoure i facilitar l'ús públic del català especialment en aquests àmbits territorials:

⁴ Lamentablement, no hi ha dades desagregades per a l'illa de Formentera, com succeeix en nombrosos estudis socials. Cal cridar l'atenció sobre la necessitat de disposar de dades específiques per a Formentera, ja que el seu Consell constitueix una unitat de gestió i és necessari que disposi de la informació específica del seu àmbit.

Gràfic 6. Llengua habitual per unitats territorials (2014).

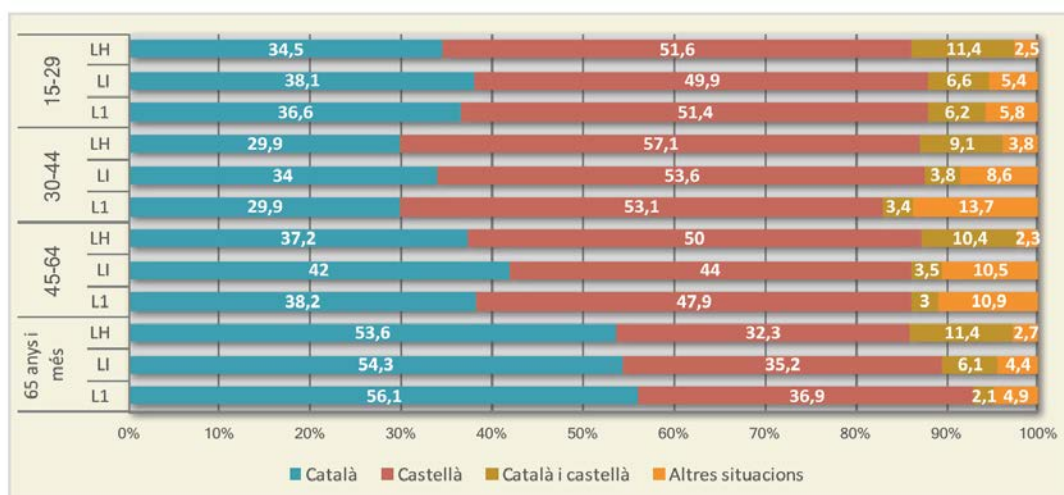
Font: EULIB2014.

c. Distribució generacional dels índexs de llengua inicial, d'identificació i habitual

Un altre factor de les tendències sociolingüístiques que és imprescindible tenir en compte és la distribució generacional d'aquests indicadors que fins ara hem vist en una perspectiva global i territorial. Si observem el gràfic 7, comprovem en primer lloc el descens general de tots els índexs (de llengua inicial, d'identificació i habitual) entre la generació de 65 anys i més —en què el català mostra els màxims— i la generació de 30-34 anys —en què s'observen els mínims.

La generació de 15-29 anys presenta una inflexió i una certa recuperació, sense arribar als nivells de la generació de més edat. En canvi, és interessant comprovar que només en la generació d'edat més avançada el percentatge de llengua d'identificació és inferior al de llengua inicial, i l'increment de la llengua d'identificació respecte a la llengua inicial és especialment acusat en les generacions intermèdies:

Gràfic 7. Llengua inicial, llengua d'identificació i llengua habitual per grups d'edat (2014).

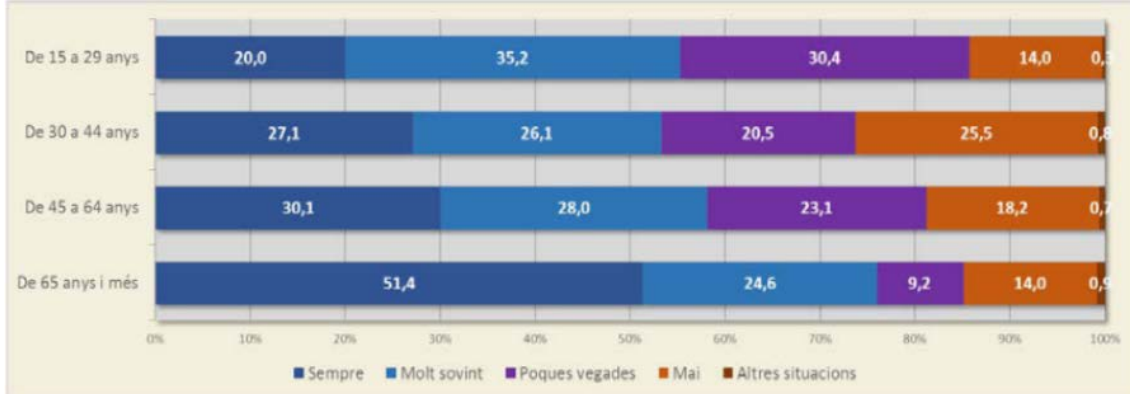
L1: llengua inicial. LI: llengua d'identificació. LH: llengua habitual.

Font: EULIB2014.

Ara bé, tal com es detalla en els capítols 7 i 8 de l'EULIB2014, entre les generacions més joves —i sobretot a Palma i Eivissa-Formentera— es detecta una tendència a abandonar

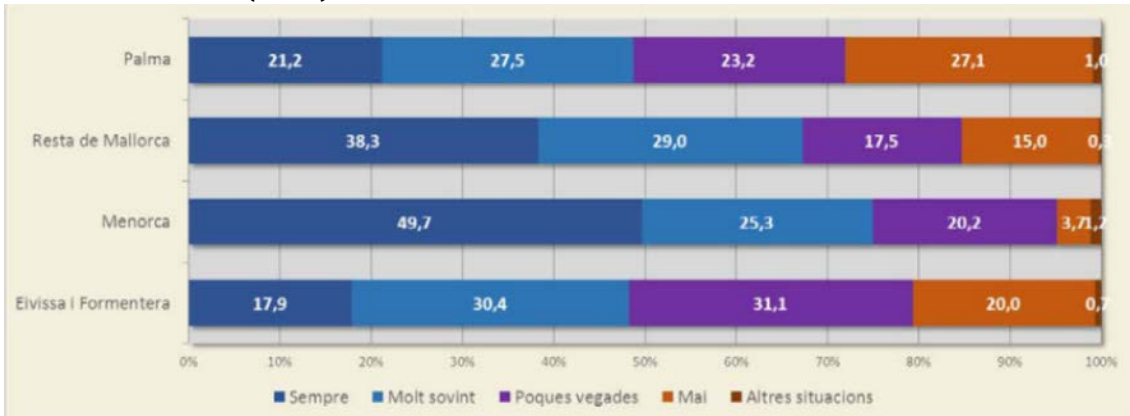
l'ús habitual del català, fins i tot entre catalanoparlants, a causa de la forta presència en el seu entorn de població d'origen extern que no coneix gaire o gens la llengua pròpia d'aquestes illes.

Gràfic 8. *Freqüència amb què inicien converses en català persones que parlen català per grups d'edat (2014).*

Font: EULIB2014.

Gràfic 9. *Freqüència amb què inicien converses en català persones que parlen català per zona de residència (2014).*

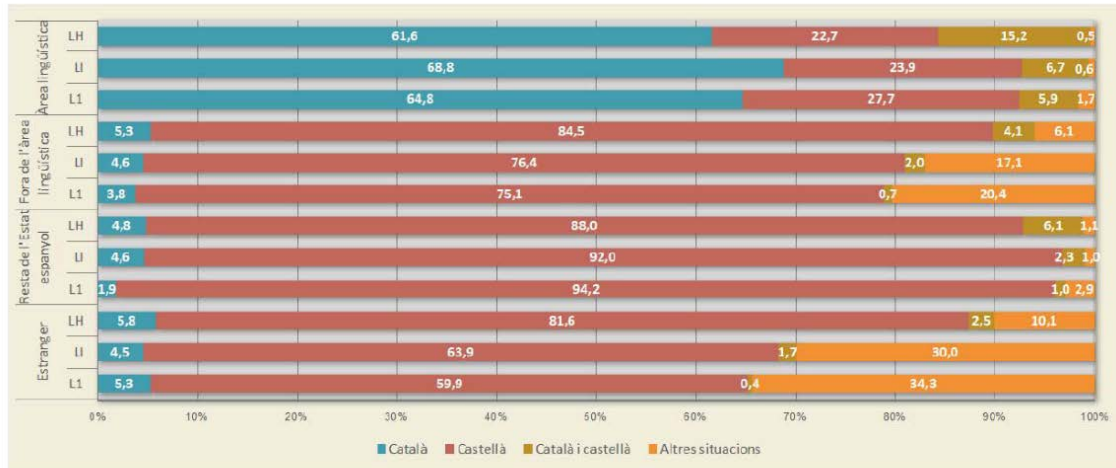
Font: EULIB2014.

En resum, convé retenir la necessitat de treballar conjuntament, des dels programes de diversitat i cohesió social, amb els programes orientats a la joventut, a fi de facilitar el coneixement i l'ús del català entre la població més jove, entre els 15 i els 44 anys, incidint en els territoris, en els sectors socials i en les etapes en què, com veurem més endavant, resulta més natural propiciar un plurilingüisme més equilibrat i favorable a la llengua catalana.

d. Llengua inicial, d'identificació i habitual, segons el lloc de procedència

Els índexs de manteniment i d'adquisició de la llengua catalana segons l'origen de la població són també força interessants. Tal com podem veure en el gràfic 10, la població procedent de l'àrea lingüística catalana té com a llengua inicial el català de manera molt majoritària, més del 70 % —64,8 % + 5,9 % al costat del castellà—, i aquest índex augmenta en el cas de la llengua d'identificació al 75,5 % —68,8 % + 6,7 % al costat del castellà. L'índex de llengua habitual, com hem dit anteriorment, es veu reduït a causa del context.

Gràfic 10. Llengua inicial, llengua d'identificació i llengua habitual per lloc de procedència (2014).

L1: llengua inicial. LI: llengua d'identificació. LH: llengua habitual.

Font: EULIB2014.

És significatiu observar que entre la població d'origen extern a l'àrea de llengua catalana —tant de la resta de l'Estat com de l'estranger— hi ha un petit percentatge de parlants que tenen el català com a llengua inicial o l'han adoptat com a llengua d'identificació.

Les dades que ens proporciona l'EULIB2014 sobre el procés d'adquisició dels coneixements de català per part de la població immigrada complementen aquesta perspectiva. Tal com mostra la taula 5, les competències en català de la població nouvinguda depenen fortament del període transcorregut des de l'arribada, però també de les oportunitats d'aprenentatge formal del català: la capacitat d'escriure en català es manté per davall del 45 % entre les generacions de més llarga permanència. Al mateix temps, les limitacions de l'aprenentatge escolar es posen de manifest en la proporció de les persones que no saben parlar català entre les arribades després de 1979 —entre un terç i la meitat del total.

Taula 5. Coneixements de català dels immigrants segons l'any d'arribada (2014).

	1923-1958	1959-1978	1979-1998	1999-2014
L'entenen	100	99,5	96,9	85,7
El parlen	94,3	66,1	64,1	50,7
El llegeixen	96,1	73,5	74,1	61,1
L'escriuen	44,1	45,1	40,6	34,6

Font: EULIB2014.

És evident la necessitat d'incrementar no tan sols les ofertes d'aprenentatge del català orientades a la població nouvinguda, sinó també totes les ocasions d'utilització de la llengua en el conjunt de les activitats de treball i de lleure.

e. Els coneixements de català entre la població. Dimensions dels grups sociolingüístics

Malgrat les limitacions observables, els percentatges globals de coneixements de català en cadascuna de les demarcacions territorials considerades mostra que pertot hi ha condicions suficients per a fer-ne un ús clarament més extens que l'actual, sense

comprometre la intercomprensió: com mostra la taula 6, fins i tot a Eivissa i Formentera no sols són majoritaris els coneixements de català, sinó que la comprensió del català parlat supera el 95 % i la del català escrit s'acosta al 80 %.

Taula 6. Coneixements de català per illes (2014).

	<i>L'entenen</i>	<i>El saben parlar</i>	<i>El saben llegir</i>	<i>El saben escriure</i>
Mallorca	97,2	82,3	83,9	62,4
Menorca	94,3	80,2	85,6	66,2
Eivissa i Formentera	96,0	70,6	79,7	56,8
TOTAL	96,8	80,5	83,5	61,9

Font: EULIB2014.

L'EULIB2014 fa una aproximació global als grups sociolingüístics, en funció de la seva llengua originària i de l'ús predominant en l'actualitat, que ens permet veure la dimensió relativa dels usuaris del català i del castellà i la seva composició original:

Taula 7. Grups sociolingüístics (2014).

1. Catalanoparlants predominants d'origen lingüístic català	28,7 %	
2. Catalanoparlants predominants d'origen lingüístic no català	2,8 %	
3. Alternadors	16,6 %	48,1 % d'usuaris del català
4. Castellanoparlants predominants d'origen lingüístic català	2,5 %	
5. Castellanoparlants predominants d'origen lingüístic castellà	41,0 %	51,8 % de no-usuaris del català
6. Al·loglots inicials no usuaris del català	8,3 %	
Total	100,0 %	

Font: EULIB2014.

El predomini territorial de cadascun d'aquests grups sociolingüístics també ens indica en quines zones és més precària la presència ambiental del català i resulta més necessari promoure-hi l'ús de manera més intensiva: Palma i les Pitiüses, com ja hem constatat en altres aspectes de la situació.

Taula 8: Pes dels grups sociolingüístics per zones (2014).

	<i>Palma</i>	<i>Resta Mallorca</i>	<i>Menorca</i>	<i>Eivissa i Formentera</i>	<i>Illes Balears</i>
Catalanoparlants predominants d'origen lingüístic català	17,4 %	40,6 %	46,6 %	12,3 %	28,7 %
Catalanoparlants predominants d'origen lingüístic no català	3,3 %	2,7 %	5,3 %	,6 %	2,8 %
Alternadors	18,6 %	14,8 %	11,2 %	19,8 %	16,6 %
Castellanoparlants predominants d'origen lingüístic català	4,4 %	1,2 %	,9 %	2,7 %	2,5 %
Castellanoparlants predominants d'origen lingüístic castellà	45,5 %	34,2 %	32,9 %	54,1 %	41,0 %
Al·loglots inicials no usuaris del català	10,9 %	6,5 %	3,2 %	10,4 %	8,3 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Nota: En cada territori apareix destacat el grup majoritari.

Font: EULIB2014.

7. Altres factors de diversitat

Evidentment, les diferències que es constaten entre illes també es manifesten entre els municipis o entre les barriades de les ciutats més grans, i són diferències que van més enllà dels grups sociolingüístics esmentats, ja que ens indiquen altres característiques concretes dels col·lectius de nova incorporació que hi són més representats (residents d'origen comunitari o treballadors extracomunitaris, per exemple).

Les dades de l'EULIB2014 i les de l'informe OBACOM 2/2016, basades en el padró de 2015, ens proporcionen una visió més completa de la diversitat social. Són elements que cal analitzar amb deteniment i tenir especialment en compte en el disseny dels programes interculturals d'àmbit insular o municipal. La intensitat de les actuacions —i l'assignació corresponent dels recursos necessaris— s'haurà d'ajustar a dos paràmetres complementaris: la quantitat de població d'origen extern i la naturalesa dels col·lectius predominants.

Així, en el conjunt de les Illes Balears, en dades del 2014, les nacionalitats d'origen predominants són la marroquina i l'alemanya, amb poca diferència, seguides de la britànica, la italiana i la romanesa:

Taula 9. Nacionalitats majoritàries en la població estrangera a les Illes Balears (2014).

Nacionalitats majoritàries en la població estrangera de l'any 2014				
Les cinc nacionalitats majoritàries d'estrangers				
1a	2a	3a	4a	5a
Marroc: 24.176	Alemanya: 23.666	Regne Unit: 18.454	Itàlia: 16.398	Romania: 12.851

Font: Centre de Documentació en Sociolingüística de les Illes Balears.

Aquestes proporcions es mantenen en el cas de Mallorca, si bé més endavant es comentarà la diferència que hi ha entre la ciutat de Palma i la part forana i, dins aquesta, entre alguns municipis:

Taula 10. Nacionalitats majoritàries en la població estrangera a Mallorca (2014).

MALLORCA	Alemanya: 19.429	Marroc: 18.395	Regne Unit: 12.280	Itàlia: 9.702	Romania: 7.683
----------	------------------	----------------	--------------------	---------------	----------------

Font: Centre de Documentació en Sociolingüística de les Illes Balears.

Però a l'illa de Menorca la població estrangera hi té unes característiques diferents: la d'origen britànic hi predomina i la procedent d'Alemanya és menys nombrosa que la natural de Romania.

Taula 11. Nacionalitats majoritàries en la població estrangera a Menorca (2014).

MENORCA	Regne Unit: 3.203	Itàlia: 1.324	Marroc: 1.232	Romania: 688	Alemanya: 622
---------	-------------------	---------------	---------------	--------------	---------------

Font: Centre de Documentació en Sociolingüística de les Illes Balears.

Dins aquest context, però, hi ha diferències significatives segons els municipis. A Sant Lluís, per exemple, s'hi concentra el major nombre de població d'origen britànic, però hi són pràcticament absents els procedents del Marroc, mentre que a Maó constitueixen la nacionalitat estrangera predominant:

Taula 12. Nacionalitats majoritàries en la població estrangera a Sant Lluís i Maó (2014).

Sant Lluís	Regne Unit: 761	Itàlia: 235	Alemanya: 128	Romania: 115	França: 93
Maó	Marroc: 679	Regne Unit: 500	Equador: 317	Bolívia: 281	Itàlia: 279

Font: Centre de Documentació en Sociolingüística de les Illes Balears.

L'informe OBACOM (amb dades de l'1 de gener de 2015) presenta lleugeres diferències i ofereix més detalls. Observem sobretot la importància que hi adquireix la població d'origen iberoamericà, encara que procedeix de diverses nacionalitats.⁵

Taula 13. Població estrangera no comunitària a Menorca per nacionalitat (continents i grans àrees de població).

	Total població	Percentatge sobre el total de població no comunitària
Amèrica	2.527	55,50 %
Àfrica	1.479	32,48 %
Europa no comunitària	196	4,30 %
Àsia	346	7,60 %
Oceania i apàtrides	5	0,11 %

Font: informe OBACOM 2016.

Taula 14. Nacionalitats no comunitàries amb més presència a Menorca.

Marroc	1.107
Equador	529
Bolívia	331
Colòmbia	328
Argentina	279
Brasil	256
Xina	184
Perú	168
Cuba	130
Uruguai	122

Font: informe OBACOM 2016.

A Eivissa les proporcions també són diferents de les generals en el conjunt de les Illes Balears: les persones procedents d'Itàlia, Romania i el Marroc superen les alemanyes i britàniques.

Taula 15. Nacionalitats majoritàries en la població estrangera a Eivissa (2014).

EIVISSA	Itàlia: 4286	Romania: 4163	Marroc: 4145	Alemanya: 3016	Regne Unit: 2912
---------	--------------	---------------	--------------	----------------	------------------

Font: Centre de Documentació en Sociolingüística de les Illes Balears.

De nou, en aquest context es poden apreciar municipis amb un perfil clarament diferenciat de població d'origen estranger. A Sant Antoni de Portmany, per exemple, predominen les persones marroquines molt clarament per davant de les alemanyes, mentre que a Santa Eulària des Riu les alemanyes hi són les predominants i no hi destaquen les marroquines:

⁵ És interessant el comentari que fa aquest informe: «Menorca presenta dos trets característics. En primer lloc, el baix percentatge de població estrangera no comunitària en comparació amb la resta de les illes. En segon lloc, un tret compartit amb Eivissa: la baixa presència de població subsahariana en relació amb l'illa de Mallorca. Els ciutadans marroquins i de l'Amèrica llatina són quasi el 80 % de la població extracomunitària de l'illa. Quant a la distribució per sexe, les dades de l'INE indiquen una realitat ben diferenciada en funció del continent d'origen. Mentre que la immigració procedent d'Àfrica és clara i majoritàriament masculina, amb els ciutadans procedents de l'Amèrica Central i del Sud ens trobam un lleuger predomini de la població femenina».

Taula 16. Nacionalitats majoritàries en la població estrangera a Sant Antoni de Portmany i Santa Eulària des Riu (2014).

Sant Antoni de Portmany	Marroc: 1.400	Romania: 564	Regne Unit: 514	Itàlia: 444	Alemanya: 279
Santa Eulària des Riu	Alemanya: 1.414	Itàlia: 1.272	Regne Unit: 1.247	Romania: 1.121	França: 724

Font: Centre de Documentació en Sociolingüística de les Illes Balears.

També en aquest cas, l'informe OBACOM concreta la distribució de la població no comunitària, i de nou hem de subratllar la importància global que hi té la població d'origen iberoamericà, distribuïda en diverses nacionalitats:⁶

Taula 17. Població estrangera no comunitària a Eivissa per nacionalitat (continents i grans àrees de població).

	Total població	Percentatge sobre el total de població no comunitària
Europa no comunitària	772	5,24 %
Àfrica	4.750	32,22 %
Amèrica	7.932	53,80 %
Àsia	1.273	8,63 %
Oceania i apàtrides	17	0,12 %

Font: informe OBACOM 2016.

Taula 18. Nacionalitats no comunitàries amb més presència a Eivissa.

Marroc	4.109
Equador	1.976
Argentina	1.285
Paraguai	983
Colòmbia	884
Brasil	781
Uruguai	565
Xina	326
Senegal	286
República Dominicana	239

Font: informe OBACOM 2016.

A Formentera hi predominen clarament les persones procedents d'Itàlia davant d'Alemanya, el Marroc o Romania, però també les dades de l'informe OBACOM posen en evidència la importància del col·lectiu d'origen iberoamericà.

Taula 19. Nacionalitats majoritàries en la població estrangera a Formentera (2014).

FORMENTERA	Itàlia: 1.086	Alemanya: 599	Marroc: 404	Romania: 317	Argentina: 270
------------	---------------	---------------	-------------	--------------	----------------

Font: Centre de Documentació en Sociolingüística de les Illes Balears.

⁶ Tal com indica l'informe OBACOM, Eivissa i Formentera són les illes amb una proporció més elevada de població d'origen extracomunitari, si bé hi predominen els estrangers comunitaris: «Eivissa i Formentera destaquen quant a presència de població estrangera comunitària. En el cas de Formentera arriba fins al 21 %, percentatge que sumat a la població no comunitària (10,80 %), fa que pràcticament un de cada tres residents a l'illa sigui estranger (31,84 %)».

Taula 20. Població estrangera no comunitària a Formentera per nacionalitat (continents i grans àrees de població).

	Total població	Percentatge sobre el total de població no comunitària
Amèrica	722	56,27 %
Àfrica	480	37,41 %
Europa no comunitària	51	3,98 %
Àsia	30	2,34 %
Oceania i apàtrides	0	0,00 %

Font: informe OBACOM 2016.

Taula 21. Nacionalitats no comunitàries amb més presència a Formentera.

Marroc	422
Argentina	251
Colòmbia	163
Brasil	83
Equador	64
Algèria	35
Uruguai	32
Xile	30
Paraguai	21
República Dominicana	19

Font: informe OBACOM 2016.

Tornant a l'illa de Mallorca, l'informe OBACOM ens mostra de nou el contrast entre la ciutat de Palma i la resta de l'illa: «Palma representa el 36 % del total de la població de les Illes Balears alhora que acull el 39 % de la població no comunitària. La ciutat compta amb 36.010 habitants de nacionalitats no pertanyents a la Unió Europea, gairebé el 9 % de la població».

Taula 22. Població estrangera no comunitària a Palma per nacionalitat (continents i grans àrees de població).

	Total població	Percentatge sobre el total de població no comunitària
Amèrica	17.577	56,27 %
Àfrica	9.867	37,41 %
Europa no comunitària	2.504	3,98 %
Àsia	5.994	2,34 %
Oceania i apàtrides	68	0,18 %

Font: informe OBACOM 2016.

Les nacionalitats no comunitàries predominants a Palma segons aquest estudi són:

Taula 23. Nacionalitats no comunitàries amb més presència a Palma.

Marroc	3.254
Xina	2.955
Argentina	2.639
Bolívia	2.603
Colòmbia	2.475
Nigèria	2.393
Equador	2.393
Senegal	1.687
Brasil	1.073
República Dominicana	1.006

Font: informe OBACOM 2016.

L'informe OBACOM hi afegeix uns comentaris ben significatius: «Palma presenta dos trets característics que la diferencien de la resta del territori de les Illes: l'elevada presència de població xinesa i també subsahariana, especialment la procedent del Senegal i sobretot de Nigèria. Un fet prou significatiu: pràcticament el 90 % (un 87,2 %) de la població de nacionalitat nigeriana de les Illes Balears resideix a Palma».

Les dades de 2014 ens indiquen també les magnituds de la població palmesana d'origen comunitari, entre la qual sobresurten els col·lectius italians, búlgars, alemanys i romanesos:

Taula 24. Nacionalitats majoritàries en la població estrangera a Palma (2014).

Palma	Itàlia: 4660	Bulgària: 4652	Alemanya: 3978	Romania: 3641
-------	--------------	----------------	----------------	---------------

Font: Centre de Documentació en Sociolingüística de les Illes Balears.

Molt més actuals i completes són les dades aplegades en l'estudi *La població de Palma per nacionalitat i sexe*, elaborat per l'Equip de Gestió de la Diversitat Cultural de l'Àrea d'Igualtat, Joventut i Drets Cívics de l'Ajuntament de Palma, a partir del padró d'1 de gener de 2017.

Aquest treball permet identificar els barris en què es concentra la població estrangera, per damunt de la mitjana del 19,7 %, sobretot Cala Major (45,5 %), Sant Agustí (44,4 %), el Terreno (39,9 %), les Meravelles (39,2 %), el Jonquet (37,7 %) i Can Pastilla (37,3 %). I també aquells en què la proporció de població d'origen extracomunitari és més alta (la mitjana és de 9 %): Son Gotleu (27,7 %), Pere Garau (20,5 %), l'Arenal (15,4 %), Marquès de la Font Santa (15,1 %), la Soledad Nord (15 %), el Terreno (13,3 %) i Son Canals (13 %). La població d'origen comunitari es concentra, en canvi, en barris costaners o del centre històric: Sant Agustí (37,6 %), Cala Major (33,9 %), les Meravelles (31,4 %), el Jonquet (30,2 %), Can Pastilla (29,5 %), Son Vida (27,8 %), Cort (27,5 %), Sant Nicolau (27,1 %) i el Terreno (26,5 %).

L'anàlisi es concreta, a més, amb un estudi detallat específic dels 20 barris amb un percentatge de població estrangera superior a la mitjana del 19,7 %, que constitueix una base molt completa per a qualsevol actuació de finalitats interculturals i socials.

Addicionalment, hi ha dades sobre la situació laboral i el nivell d'estudis de la població palmesana, amb referències específiques a l'alumnat d'origen estranger i al jovent que no estudia ni treballa.

En conjunt, es tracta d'un punt de partida òptim per al disseny de les actuacions de gestió de la diversitat lingüística i la cohesió social.

A la part forana de Mallorca, segons l'informe OBACOM, el 7,85 % de la població és d'origen extracomunitari, amb un predomini de la població d'origen africà, especialment marroquí —més del 40 % de la població immigrada de la part forana té aquesta procedència (i constitueix més del 60 % del total de la població d'origen marroquí de les Illes Balears en conjunt):

Taula 25. Població estrangera no comunitària a la part forana de Mallorca per nacionalitat (continents i grans àrees de població).

	Total població	Percentatge sobre el total de població no comunitària
Amèrica	12.662	35,26 %
Àfrica	17.373	49,38 %
Europa no comunitària	2.434	6,78 %
Àsia	3.313	9,23 %
Oceania i apàtrides	126	0,003 %

Font: informe OBACOM 2016.

Taula 26. Nacionalitats no comunitàries amb més presència a la part forana de Mallorca.

Marroc	14.355
Argentina	2.294
Colòmbia	1.865
Senegal	1.857
Equador	1.681
Xina	1.334
Uruguai	1.267
Brasil	947
Bolívia	855
Cuba	822

Font: informe OBACOM 2016.

Evidentment, la distribució no és homogènia entre els municipis de la part forana, i en trobam de perfils ben diferenciats, com és el cas de Calvià i sa Pobra:

Taula 27. Nacionalitats majoritàries en la població estrangera a Calvià i sa Pobra (2014).

Calvià	Regne Unit: 4.730	Alemanya: 3.197	Itàlia: 1.076	Bulgària: 827	Polònia: 576
Sa Pobra	Marroc: 1.515	Senegal: 100	Romania: 91	Regne Unit: 78	Xile: 70

Font: Centre de Documentació en Sociolingüística de les Illes Balears.

Tots aquests contrastes entre illes, municipis i barris han de ser tinguts en compte en la intensitat, el disseny i la selecció de les actuacions, a les quals es farà referència general a continuació.

ELS NIVELLS I ÀMBITS D'ACTUACIÓ

8. Sobre el disseny de programes interculturals de diversitat lingüística i cohesió social

S'ha recollit tota la informació possible sobre els criteris idonis per a l'elaboració, l'aplicació i l'avaluació de programes interculturals orientats a la gestió satisfactòria de la diversitat lingüística i la cohesió social, tant en el marc lingüístic català i en el conjunt de l'Estat com a escala europea i internacional. D'altra banda, gràcies a les aportacions dels membres de la ponència i als contactes mantinguts amb institucions o especialistes, s'han pogut conèixer experiències d'organismes i entitats de les Illes Balears que mereixen tota l'atenció, tant de caràcter global com més puntuals. Lògicament, també s'han tingut en compte les accions incloses en el *Pla d'actuacions en matèria de política lingüística per al quinquenni 2016-2021* del mateix Consell Social de la Llengua Catalana, quan aquestes tenien incidència en l'àmbit de les relacions interculturals.

En conjunt, tots aquests plantejaments corresponen a actuacions que s'inscriuen en diferents nivells de responsabilitat —locals (municipals o insulars), regionals, estatals o internacionals— i que poden tenir un abast transversal o referir-se específicament a uns determinats sectors de la societat. En els contactes mantinguts amb diversos representants de les institucions locals s'ha recollit la preocupació per la manca d'una delimitació més clara del paper complementari de cadascun dels nivells institucionals —estatal, autonòmic, insular, municipal— i per les dificultats operatives que implica que totes les iniciatives s'hagin de subjectar a un procediment administratiu poc àgil. Val la pena estudiar formes organitzatives més eficaces (tipus agència o entitat autònom) per a unes activitats que no tenen habitualment el caràcter de tràmit administratiu, sinó d'intervenció directa immediata.

Les propostes que segueixen es basen selectivament en l'ordenació d'aquestes referències, amb la voluntat d'oferir un catàleg inicial de possibilitats i bones pràctiques als diferents agents que han de promoure la realització de programes interculturals orientats a la gestió de la diversitat lingüística i la cohesió social.

Com a qüestió preliminar i especialment important, cal reiterar la necessitat de tenir sempre present la singularitat del context social de la interculturalitat a les Illes Balears, en el sentit que, com s'ha dit anteriorment, es tracta de la confluència de dos factors superposats de diversitat:

- D'una banda, pel caràcter diferenciat de la societat de les Illes Balears en el marc estatal espanyol, en el qual constitueix una comunitat distinta, en termes lingüístics i culturals, de la llengua i la cultura majoritària, sense que hi hagi una equiparació de dret ni de fet respecte a la majoria; aquest factor s'ha de tenir sempre present si es vol contribuir amb els programes interculturals als compromisos de restauració de la igualtat i la centralitat en l'espai públic que estableixen per a la llengua i la cultura pròpies l'Estatut d'autonomia i la Llei de normalització lingüística.
- D'altra banda, per la gran heterogeneïtat de la població nouvinguda, resultat de la superposició de diferents aportacions demogràfiques —peninsulars, comunitàries i extracomunitàries— amb xarxes de relació molt diverses —professionals amb nivells molt heterogenis de qualificació al costat de residents sense activitat laboral— i, addicionalment, com a resultat de l'afluència turística, grans contingents temporals de treballadors i visitants de tot tipus sense cap perspectiva d'arrelament social.

Pot ser comprensible que tant els nous ciutadans de procedències diverses com tots els visitants ocasionals tendeixin a reproduir a les Illes Balears el mateix sistema de vida dels seus llocs d'origen, però aquest afany no pot anar mai en detriment de la continuïtat, en condicions equitatives, de les formes de vida, de la cultura i de la llengua pròpies de la societat receptora d'aquestes illes.

Aquest és el punt crucial de totes les propostes perquè, tal com s'ha dit anteriorment, només quan la societat receptora disposa de competències i recursos suficients per no veure amenaçat el futur de la personalitat pròpia es pot confiar que no sorgiran reaccions xenòfobes o conflictes entre grups culturals.

a. Els nivells d'actuació

PROPOSTA 2

Promoure i consolidar públicament un acord marc intercultural, transversal i participatiu, en el conjunt de les Illes Balears (Parlament i Govern), a cada illa i a cada municipi.

S'ha de recordar que l'objectiu general plantejat per a totes les actuacions —tal com queda exposat més amunt en aquest document— és aconseguir una cultura pública compartida de cohesió intercultural, orientada a un projecte de futur comú. És a dir, promoure un conjunt d'accions que culminin en un gran acord social de convivència intercultural entre tots els sectors de la població (illencs d'origen, nous ciutadans d'origen espanyol, professionals o residents comunitaris, immigrants o refugiats extracomunitaris, turistes) i amb el protagonisme de totes les institucions públiques i la implicació activa de tots els agents de la societat civil (entitats polítiques, econòmiques, educatives, mediàtiques i associatives).

S'entén que aquest acord no es pot reduir a la immigració econòmica extracomunitària, sinó que ha d'abastar tots els sectors de població, residents, nous i visitants. Un acord tan general reclama, com s'ha dit, l'adopció d'una doble dinàmica, complementària i confluent:

- Propiciar als diferents nivells (municipal, insular i del conjunt de les Illes Balears) la sensibilització, la implicació i la coordinació transversal dels responsables institucionals de totes les àrees, a fi que en les seves línies d'actuació assumeixin la perspectiva intercultural.
- Impulsar i aglutinar les iniciatives dels agents socials de tots els sectors i les activitats de base de la societat civil en l'àmbit lingüístic, cultural i social entorn dels objectius interculturals.

Es tracta, per tant, de promoure un conjunt de processos sectorials de debat participatiu (diàleg i concertació), que conflueixin en el marc dels principals òrgans d'autogovern (ajuntaments, consells i parlament), centrats en els aspectes següents:

- Compartir la reflexió sobre els canvis que han tingut lloc en la nostra societat i recollir i articular els principals reptes que cal superar i les diferents aspiracions dels diversos grups que la componen.
- Partir de la base que la diversitat de la nostra societat és estructural i definitiva, que representa un capital social positiu i que reclama una readaptació de les formes de

gestió pública i privada perquè totes les diferències es vegin acomodades equitativament i totes les formes de desigualtat siguin reconduïdes i superades, a fi que tots puguem viure junts en una cultura pública compartida de cohesió intercultural.

- Identificar les actuacions més importants que són necessàries per articular un model equitatiu de convivència en la diversitat.

Tots els projectes interculturals d'èxit coneguts coincideixen en la necessitat d'establir un marc general d'aquest tipus, que articuli tots aquests processos de concertació, sense excloure el desenvolupament d'aspectes legals (com es va fer amb la *Carta quebequesa de drets i llibertats de la persona*), ni la consecució de marcs competencials i de finançament satisfactoris.

Per això, en la proposta 1 s'ha plantejat abans la necessitat que les institucions d'autogovern de les Illes Balears —Govern i Parlament— estudiïn la possibilitat de desplegar les potencialitats del marc legal actual i de negociar-ne una ampliació amb l'Estat, conjuntament amb les altres institucions de l'àrea lingüística catalana.

Però aquestes iniciatives, com és lògic, no es poden limitar a l'esfera parlamentària i governamental. Convé articular-les a partir de processos participatius transversals, com els que acabam d'esmentar, perquè compleixin amb dues condicions necessàries:

- La identificació majoritària de la societat amb el projecte de convivència intercultural.
- El compromís entre totes les forces polítiques de mantenir la política intercultural al marge de les controvèrsies partidistes, com una qüestió de la qual depenen la convivència i la cohesió social.

Un referent pròxim del procés participatiu seguit en l'establiment d'aquest tipus de compromisos interculturals és el que es va adoptar a Catalunya en la preparació del *Pacte nacional per a la immigració* (2008).⁷ Cal puntualitzar, però, de nou, que en el context de les Illes Balears es considera necessari transcendir la perspectiva merament immigratòria i plantejar un acord més inclusiu de totes les formes de diversitat: un acord de ciutadania i convivència intercultural, per exemple.

Els consells insulars ja han realitzat o impulsat activitats diverses orientades a la gestió de la diversitat lingüística i la cohesió social. El Consell de Mallorca, per exemple, ha duit a terme diferents projectes d'acolliment lingüístic (PALC), jornades tècniques i publicacions (especialment, la *Guia pràctica d'acollida lingüística*). Més en concret, va promoure un pla pilot intercultural a sa Pobla i Sant Llorenç des Cardassar. El Consell de Menorca ha elaborat el *Pla de dinamització lingüística 2018-2021*, i el de Formentera ha organitzat fa poc la XVI Festa Intercultural, una trobada anual per al coneixement i reconeixement recíproc dels diferents col·lectius de l'illa.

A escala municipal, cal esmentar diverses iniciatives preliminars que ja s'han duit a terme a les Illes Balears, com les que es descriuen en el *Catàleg de Serveis i Actuacions de Gestió de la Diversitat Cultural 2017* i la *Memòria 2017 de gestió de la diversitat*, de l'Ajuntament de Palma, el *Pla de convivència i integració 2010-2014* de l'Ajuntament de Maó (ara en procés d'actualització), o també la que es va dur a terme l'any 2008 a

⁷ Descrit en l'annex 3 del document, sobre el procés d'elaboració. Vegeu http://www.gencat.cat/eapc/revistes/RCDP/Documents_interes/RCDP_40/4A_Pacte_Nacional_Immigracio_ca_doc_final_rcdp40.pdf (accés el 2018).

l'Ajuntament de Manacor amb el *Pla municipal d'interculturalitat i per a la convivència 2010-2013*, per més que no va tenir continuïtat.

Aquests processos es poden veure afavorits per l'existència actual d'òrgans col·legiats de participació a diferents nivells —com són, a escala governamental, el Consell Assessor per a la Integració de les Persones Immigrants; a escala insular, entre altres, el Consell Eivissenc de Serveis Socials que s'ha constituït fa poc, i a escala municipal, també entre altres, la Mesa per a la Convivència de l'Ajuntament d'Eivissa. Els òrgans de participació ciutadana existents en l'actualitat poden ser un bon punt de partida, remodelats adequadament quan calgui, per als processos de concertació dels principis de convivència intercultural pel respecte de la diversitat lingüística i la consolidació de la cohesió social.

PROPOSTA 3

Dissenyar i aplicar projectes interculturals a escala insular i municipal, que recullin els principis i les línies d'actuació per a la convivència equitativa en la diversitat.

La incidència de tots aquests plans depèn en gran part dels recursos pressupostaris i humans que s'hi assignin, proporcionalment a les necessitats de cada entorn. Els equips tècnics de les oficines d'informació i orientació a persones migrades (OFIM) d'Eivissa i Formentera, on la diversitat és més alta, per exemple, estan clarament infradotats en comparació amb els de Menorca, on el Consell Insular contribueix al seu finançament.

PROPOSTA 4

Destinar a les institucions insulars i municipals, en els pressuposts generals de les Illes Balears, dotacions pressupostàries específiques per a les iniciatives interculturals, amb una quantificació proporcional al grau de complexitat de la seva respectiva població.

Partint de totes aquestes iniciatives prèvies, la plasmació explícita i activa dels acords interculturals a què s'ha fet referència s'ha de recollir, naturalment, a cada nivell, en un projecte —pla d'actuació o programa— que doni forma, visibilitat pública i operativitat als principis de gestió de la diversitat lingüística i la cohesió social.

Així mateix, no es pot oblidar que el més important en tot aquest procés no és el document que doni forma al projecte, sinó el grau d'implicació participativa i de compromís actiu de tots els sectors, tant pel fet que s'hagi aconseguit com perquè es mantengui vigent.

Se suggereix, per tant, que el disseny d'aquests projectes interculturals es basi en una cooperació intensa i constant entre els responsables administratius i els representants dels diferents sectors de la societat, de manera que el projecte resultant es construeixi a partir de la suma i l'extensió de les iniciatives existents actualment, i no sigui merament l'expressió voluntarista d'un impuls institucional momentani.

Hi ha alguns documents que poden ser especialment útils per a la confecció i l'aplicació dels programes interculturals, en els quals es basen els suggeriments fets:

— *Vers un modèle d'intégration interculturelle* —una guia promoguda pel Consell d'Europa i la Comissió Europea dins el programa Cités Interculturelles.

- *Manual sobre integració per a responsables de l'elaboració de polítiques i professionals*. Tercera edició, abril de 2010. Versió en català d'un manual elaborat per la Comissió Europea.⁸
- *Trousse d'information à l'intention des municipalités du Québec sur les enjeux de l'immigration et de la diversité ethnoculturelle* —un document orientatiu per al disseny de plans municipals o locals de caràcter intercultural.⁹

També poden servir de referència, naturalment, els programes interculturals que hi ha en algunes ciutats de característiques relativament semblants a les grans ciutats de les Illes Balears —Palma sobretot—, com el Pla Barcelona Interculturalitat¹⁰ o el II Plan Municipal de Ciudadanía y Diversidad de Bilbao.¹¹

Es remet a aquests documents per a una visió detallada de les etapes, de les opcions i dels resultats del disseny de projectes interculturals de caràcter local.

En el cas de Formentera, l'àmbit insular i el municipal coincideixen. En els altres consells insulars, caldrà coordinar les actuacions generals del respectiu consell amb les iniciatives municipals, assumint el lògic protagonisme de les grans ciutats i donant suport als municipis més petits.

Les condicions demogràfiques i sociolingüístiques concretes de cada zona, que s'han vist anteriorment, determinaran les prioritats justificades per la proporció global de nous ciutadans —com és el cas de les Pitiüses, i sobretot de Formentera—, la dimensió de les dotacions pressupostàries corresponents, i també l'especificitat de les actuacions, segons que hi predomini un determinat tipus de nova població —residents comunitaris, treballadors extracomunitaris, etc.

En els apartats següents es fa un resum dels punts que es consideren més rellevants en els plantejaments de les guies esmentades de disseny de projectes interculturals, europees i quebequesa, i en els altres documents consultats sobre aquests temes.

b. L'enfocament i les condicions inicials del projecte

Tant les guies europees com la quebequesa coincideixen, per exemple, en la importància d'adoptar un enfocament intercultural, centrat en els valors compartits en un marc de drets i llibertats, en l'aprenentatge de la llengua pròpia de la societat receptora i el projecte de futur en comú, tal com s'ha subratllat des del primer moment.

És interessant, en aquest sentit, la taula que presenta la guia de ciutats interculturals sobre les característiques de les diferents aproximacions a la gestió local de la diversitat, perquè mostra al mateix temps la necessitat d'actuar transversalment i de manera coordinada en diverses àrees del govern local —ocupació, urbanisme i allotjament, educació,

⁸ Accessible en línia:

http://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematics/05immigracio_refugi/01publiencolaboracio/documents/manual_intgracio3.pdf.

⁹ Accessible en línia:

http://www.quebecinterculturel.gouv.qc.ca/publications/fr/divers/BRO_Trousse_Municipalites.pdf.

¹⁰ Accessible en línia:

http://www.bcn.cat/novaciudadania/pdf/es/PlaBCNInterculturalitatCast130510_es.pdf.

¹¹ Accessible en línia:

http://www.bilbao.eus/cs/Satellite?c=Page&cid=1279162648954&language=es&pageid=1279162648954&pagenome=Bilbaonet%2FPPage%2FBIO_contenidoFinal.

sensibilització, ciutadania, ordre públic, etc. — i també els límits dels enfocaments no interculturals (taula 28).

Els contactes mantinguts amb diferents membres dels governs insulars i locals indiquen que és imprescindible renovar el compromís de totes les àrees de govern de les institucions de les Illes Balears amb els objectius d'equitat lingüística i social, indissociables, de manera que recuperin un lloc de primer ordre en les responsabilitats públiques.

Taula 28. Característiques de les diferents aproximacions a la gestió local de la diversitat.

	Cap política	Acolliment dels treballadors	Assimilació	Multiculturalisme	Interculturalisme
Ocupació	Ignorat: L'Estat tanca els ulls davant del treball submergit.	Reglamentació mínima, formació limitada.	Suport general a la formació, sense criteris ètnics.	Política antidiscriminatòria. Discriminació positiva en matèria de formació i d'ocupació.	Política antidiscriminatòria. Valoració de les competències interculturals i lingüístiques.
Allotjament	L'Estat ignora l'allotjament dels migrants i reacciona a les crisis amb albergs temporals.	Solucions d'allotjament a curt terme; regulació mínima del sector del lloguer privat.	Igualtat d'accés a l'allotjament social, sense criteris ètnics. La discriminació ètnica en matèria d'allotjament és ignorada.	Política d'allotjament antidiscriminatori. Discriminació positiva en matèria d'accés a l'allotjament social.	Política d'allotjament antidiscriminatori. Estadístiques ètniques. Promoció de la convivència en diversitat.
Educació	S'atenen els infants migrants, cas per cas.	Els infants migrants són inscrits a l'escola.	Es posa l'accent sobre la llengua, la història i la cultura nacionals. L'Estat ignora o prohibeix ensenyaments suplementaris.	Suport especial a les escoles no homogènies. Suport a la llengua materna. Ensenyament religiós i cultural.	Ensenyament de la llengua/cultura nacional i materna. Competències interculturals per a tothom. No segregació.
Ordre públic	Els migrants són considerats un problema de seguretat.	La policia vigila els migrants i procedeix a expulsions.	Forta presència de policia en els llocs de vida dels migrants.	La policia té un paper social i fa respectar la legislació antiracista.	La policia gestiona els conflictes interètnics.
Percepció i sensibilització	Els migrants són percebuts com una amenaça potencial.	Els migrants són útils econòmicament, però sense importància política, social o cultural.	Campanyes de tolerància amb les minories, però intolerància amb els que no s'assimilen.	Festes i campanyes per celebrar la diversitat.	Campanyes a favor de la convivència intercultural.
Urbanisme	L'Estat ignora l'emergència d'enclavaments ètnics; en cas de crisi, els dispersa.	Els enclavaments ètnics són tolerats, però considerats temporals.	Els enclavaments ètnics són considerats un problema. Política de dispersió i d'aburgesament. Lluita contra els usos simbòlics de l'espai.	Reconeixement dels enclavaments i consideració de la voluntat de les comunitats. Revitalització dels barris. Reconeixement simbòlic (minarets, per exemple).	Suport a la convivència en diversitat ètnica als barris i espais públics. La gestió dels conflictes és una competència clau de les ONG i dels responsables municipals.
Governança i ciutadania	Sense reconeixement de drets.	No hi ha drets ni reconeixement.	Naturalització facilitada. Sense estructures consultives per a les minories.	Les minories tenen veu a la institució. Existència d'estructures consultives i assignació de recursos amb criteris ètnics.	Suport a les decisions, associacions i consultes interculturals. Reconeixement del mestissatge. Es posa l'accent sobre l'ús funcional (i no simbòlic) de l'espai.

Font: Consell d'Europa (2010).

Un altre punt especialment rellevant en els documents de referència és la necessitat de difondre una valoració positiva de la diversitat, que permeti superar els recels i les actituds adverses. El document quebequès, en aquest cas, fa un resum ben encertat de les aportacions dels nous ciutadans a la societat receptora:

- Des d'un punt de vista sociodemogràfic, representen una compensació de l'èxode de població jove i de l'envelliment de la població per la minva de la natalitat. Això representa una aportació a la possibilitat de mantenir i desplegar serveis locals.
- Des del punt de vista cultural, són una contribució a l'obertura cap a una perspectiva global i una diversificació de les iniciatives i les ofertes culturals.
- Econòmicament, faciliten l'accés a nous mercats dels països d'origen, aporten una mà d'obra que cobreix llacunes en el mercat laboral intern, amb capacitats professionals noves, introdueixen nous productes en el comerç i contribueixen al desenvolupament general.

Respecte a les condicions inicials del disseny de projectes interculturals locals, les dues guies coincideixen igualment en la necessitat que abans s'apuntava d'implicar en el projecte totes les àrees del govern i tots els sectors de la societat, i especialment els sectors econòmics i laborals, ja que és en aquest àmbit que es donen les motivacions primordials per a l'arribada de nous ciutadans.

La identificació inicial d'una xarxa d'interlocutors representatius dels diferents sectors de la societat és un altre dels punts crucials per al bon resultat del procés d'implicació i consulta que ha de donar lloc al projecte intercultural.¹²

c. Les etapes en el procés de disseny del projecte

Les etapes del procés de disseny del projecte intercultural local es poden resumir d'aquesta manera:

1. Establir un responsable i un equip de treball dins el govern local, que analitzi l'entorn social i prepari un avantprojecte intercultural susceptible de ser comentat, consultat i ajustat participativament.
2. Valorar les experiències sectorials que s'han duit a terme prèviament en l'àmbit insular o municipal (educació, esports, cultura, llengua, allotjament, ocupació, etc.) i identificar els interlocutors més representatius a partir dels quals es pot emprendre un procés participatiu.
3. Donar una importància central a les ofertes de formació lingüística, per facilitar als nous ciutadans el coneixement de la llengua pròpia (i no sols l'oficial de l'Estat) i també per facilitar a tota la societat el coneixement de les llengües principals dels nous ciutadans.
4. Preveure sistemes de prevenció, de mediació i de resolució de conflictes. L'existència de mediadors interculturals en diversos tipus d'institucions i serveis pot ser un punt de partida.
5. Establir aliances amb els mitjans de comunicació públics i locals perquè contribueixin activament a la convivència intercultural. La contribució activa i responsable dels mitjans al coneixement i al reconeixement de la diversitat és de la màxima importància.
6. Emprendre un procés participatiu de consulta que permeti concretar el compromís intercultural amb els diferents sectors i confirmar les actuacions del projecte de programa intercultural de diversitat lingüística i cohesió social preparat per l'equip de treball inicialment.

¹² Són útils, en aquest sentit, el Llistat d'Entitats que ha elaborat l'Ajuntament de Maó (<http://www.ajmao.org/OrgansGovern/Entitats.aspx?IdTipo=5>) o el Registre Municipal d'Entitats Ciutadanes (RMEC) de l'Ajuntament de Palma.

7. Aprovar el projecte per part del govern local, presentar-lo públicament, iniciar l'aplicació pràctica de les actuacions previstes i concretar un sistema de seguiment i actualització periòdica del projecte.

El document de *Cités Interculturelles* ofereix en aquest darrer sentit un catàleg detallat d'indicadors per al seguiment i l'avaluació de les línies d'actuació del projecte.¹³ La guia quebequesa, al seu torn, conté un extens inventari de possibles iniciatives locals sectorials especialment útil. Se'n recullen algunes en l'apartat següent, entre altres mesures de procedència diversa, especialment les que conté el *Pla d'actuacions en matèria de política lingüística per al quinquenni 2016-2021*, aprovat pel mateix Consell Social de la Llengua Catalana de les Illes Balears.

d. Vinculació de les actuacions transversals i sectorials al procés d'incorporació dels nous ciutadans

En l'organització de les actuacions d'un projecte intercultural insular o municipal, convé tenir presents tres dimensions complementàries:

- a) La necessitat d'actuacions transversals i d'abast intersectorial, aprofitant al màxim les iniciatives adreçades al conjunt de la societat o al conjunt dels nousvinguts, i focalitzant les actuacions específiques en els col·lectius més representats.
- b) La capacitat especial d'alguns sectors —educatiu, laboral, veïnal, festiu, esportiu, etc.— per actuar com a focus d'intensa relació intercultural i afavorir de manera especial l'arrelament dels nous ciutadans en la societat receptora.
- c) La consciència dels moments decisius en el procés d'incorporació dels nous ciutadans (immigrants o residents de tot tipus) a la societat receptora, des de la informació sobre la realitat cultural i lingüística de les Illes Balears a l'origen (en el moment que es produeix la decisió de venir a les nostres illes), passant per l'acolliment inicial en el moment d'arribada, per part dels serveis corresponents, i fins a la decisió d'establir-se definitivament com a unitat familiar en un nou entorn laboral, residencial i sociocultural.

El *Pla d'actuacions en matèria de política lingüística per al quinquenni 2016-2021* del mateix Consell Social de la Llengua Catalana conté una anàlisi de les necessitats i un conjunt de mesures generals relacionades amb la diversitat lingüística i la cohesió social que aquí s'assumeixen perquè es prenguin en consideració en l'elaboració dels projectes interculturals, sigui per potenciar-les si ja són vigents, sigui per impulsar-les en cas que no s'hagin duit a la pràctica.

Així, en referir-se al dret de tots els residents a les Illes Balears a accedir al coneixement de la llengua catalana, el *Pla* subratlla específicament:

Els membres dels diferents grups lingüístics establerts a les Illes Balears tenen el dret d'accedir amb facilitat a l'aprenentatge de la llengua catalana com a element bàsic de la socialització complementària necessària per a integrar-se a la societat insular.

A continuació, entre les dificultats per a l'exercici d'aquest dret, el document apunta encertadament la manca de coneixements sobre la realitat lingüística i cultural de les Illes Balears¹⁴ i la difusió limitada d'informacions sobre les ofertes de formació lingüística.¹⁵

¹³ És interessant també en aquest sentit el document *Criteris per l'avaluació de les Bones Pràctiques en l'àmbit d'immigració, diversitat i convivència* (Diputació de Barcelona, 2009).

¹⁴ L'acció 1 del *Pla* precisament planteja l'establiment de mecanismes d'informació als residents sobre la nostra realitat lingüística i cultural i els avantatges que comporta el coneixement de la llengua catalana.

¹⁵ Per això l'acció 2 proposa la realització de campanyes informatives sobre l'oferta existent.

Els infants i joves no catalanoparlants que arriben a les Illes Balears no troben una oferta formativa de llengua catalana suficient que els permeti assolir la competència lingüística necessària per iniciar o continuar, sense dificultats, la seva formació reglada¹⁶. D'altra banda, les persones adultes que venen a treballar o estudiar a les Illes Balears tenen dificultats per accedir, acabades d'arribar, a la formació de llengua catalana que necessiten per assolir una competència lingüística elemental.¹⁷

En aquest sentit, el *Pla* considera que l'oferta de cursos de formació adreçats a les persones immigrades és escassa i, moltes vegades, s'adapta poc a les necessitats específiques de cada grup d'aprenents.¹⁸

És igualment digna d'esment la referència que fa el *Pla* als nous ciutadans que aprenen català, quan tracta del dret d'emprar el català en l'àmbit del lleure:

Qualsevol ciutadà té el dret d'accedir a un ventall ampli d'activitats de lleure que li facilitin l'adquisició de la llengua catalana en un context informal i lúdic en què tenguí l'oportunitat de relacionar-se amb naturalitat amb persones catalanoparlants.

El document indica concretament dins aquest àmbit les activitats esportives, associatives, culturals i de temps lliure, i deixa constància de la importància del paper lingüístic dels monitors en aquestes ocasions, que tenen una importància especial per als infants i joves i per als nouvinguts en general.

Diverses accions del *Pla* es refereixen a iniciatives d'orientació lingüística dins aquest camp: una oferta d'excursionisme (acció 6) i activitats diverses compartides entre nouvinguts i gent del país (acció 38).

En aquest document se subscriuen aquelles consideracions i mesures del *Pla*, que confirmen la importància que s'ha de donar a la informació sobre la realitat lingüística i l'oferta formativa des del mateix moment de l'acollida (o abans, des de l'origen, si és factible), i el paper central que tenen el sistema educatiu i les activitats de temps lliure en la construcció de relacions interculturals entre la societat receptora i els nous ciutadans.

La necessitat de donar una informació satisfactòria des del primer moment a les persones que decideixen establir-se a les Illes Balears porta a cercar la màxima col·laboració institucional en dos àmbits: la Delegació del Govern de l'Estat, com a responsable de gran part dels tràmits per als permisos de residència i de treball, i els consolats dels diferents països i la mateixa Comissió Europea, per la responsabilitat compartida que tenen en la consecució d'una relació intercultural satisfactòria. Un exemple especialment encertat

¹⁶ En aquest cas és l'acció 4 la que proposa ofertes formatives de reforç en el mateix centre educatiu per als alumnes que s'incorporen al llarg del curs. I l'acció 5 proposa que hi hagi cursos de llengua catalana previs a la incorporació al centre educatiu per a aquests alumnes.

¹⁷ En relació amb aquests col·lectius, l'acció 6 planteja un pla d'acollida per a les persones que s'incorporen al sistema laboral de les Illes Balears sense coneixements de llengua catalana: un dossier informatiu i un curs intensiu de coneixements bàsics de català. De manera semblant, l'acció 7 reclama l'elaboració d'un programa d'acolliment lingüístic per als estudiants universitaris que s'incorporen als centres superiors de les Balears.

¹⁸ En conseqüència, l'acció 8 proposa ampliar i diversificar aquesta oferta, d'acord amb les característiques dels grups destinataris. Més genèricament, l'acció 11 creu que cal fer campanyes de sensibilització perquè les persones que parlen català no abandonin aquesta llengua en les converses amb els nous ciutadans que necessiten practicar-la.

d'aquest tipus d'informació inicial és el prospecte quebequès sobre valors comuns que es distribueix en diverses llengües als nouvinguts.¹⁹

En aquest sentit, es considera que el Govern de les Illes Balears ha d'assegurar, en cooperació amb la Delegació del Govern, que en les informacions proporcionades a les persones que tramiten els permisos de residència i de treball hi sigui present de manera satisfactòria la triple dimensió lingüística, intercultural i social:

PROPOSTA 5

Acordar amb la Delegació del Govern de l'Estat, des del Govern de les Illes Balears, la distribució sistemàtica, en els tràmits d'acolliment, residència i treball de la nova ciutadania, d'una informació suficient tant sobre la realitat lingüística i cultural de les Balears com sobre les oportunitats de formació i d'inserció social existents.

De fet, tots els organismes estatals que donen informació a la població de nova incorporació, en qualsevol lloc del territori espanyol, haurien de facilitar sempre una informació suficient sobre les diferents àrees lingüístiques i culturals del conjunt de l'Estat.

Complementàriament, es creu necessari promoure la implicació activa de la Comissió Europea i dels consolats dels diversos països d'origen en les iniciatives referents a l'acolliment i la inserció social dels nous ciutadans comunitaris i extracomunitaris.²⁰

PROPOSTA 6

Impulsar des del Govern de les Illes Balears la implicació activa de la Comissió Europea i dels consolats dels països d'origen en les iniciatives interculturals adreçades, respectivament, als residents comunitaris i als nous ciutadans d'origen estranger en general.

e. Actuacions sectorials més rellevants

Es recullen en aquest apartat una selecció d'iniciatives sectorials susceptibles de formar part dels programes interculturals insulars o municipals. L'ordre de presentació de les mesures no implica necessàriament una prelación temporal ni un nivell d'importància superior.

¹⁹ La simple enumeració dels títols de la versió en castellà (*Conocer, respetar, compartir. Valores comunes de la Sociedad quebequense*) ja dona una idea de la utilitat d'aquest breu desplegable, accessible en línia (<https://www.immigration-quebec.gouv.qc.ca/publications/es/valores-comunes/Depliant-Valeurs-Communes-Es.pdf>):

- *Hablar francés es una necesidad*
- *Una sociedad libre y democrática*
- *Separación de los poderes políticos y religiosos*
- *Una sociedad rica por su diversidad*
- *Una sociedad basada en la primacía del derecho*
- *Igualdad de derechos para hombres y mujeres*
- *Los derechos y libertades de la persona se ejercen en un marco de respeto por los derechos y libertades de los demás y por el bienestar común*

²⁰ D'una manera més específica, els programes de cooperació existents amb els països d'origen haurien de fer present la realitat lingüística i cultural de les Illes Balears.

- Acomodació dels serveis locals a la interculturalitat. Com és lògic, una de les primeres mesures que s'ha de plantejar el govern insular o municipal és identificar i valorar les capacitats multilingües i interculturals del seu personal actual. A continuació, convé assegurar que els propis criteris de selecció i contractació de personal promouen l'accés equitatiu i sense barreres a candidats de procedència cultural diversa, representatiu de la diversitat social. Així mateix, comprovarà si és satisfactòria la formació del personal —inclosa la policia local— en els aspectes lingüístics i els criteris de gestió equitativa de la diversitat, i promourà els processos de formació adequats. Els criteris de comunicació amb els ciutadans s'adaptaran també quan calgui a la diversitat lingüística i cultural, assegurant la disponibilitat de les dues llengües oficials i de les llengües més presents en l'entorn social immediat.²¹ En les convocatòries d'ajuts a activitats culturals es pot tenir en compte la conveniència de prioritzar projectes de naturalesa intercultural més que la concessió d'ajuts a activitats independents de cadascun dels col·lectius culturals. D'altra banda, es valorarà la necessitat d'organitzar o de remodelar els òrgans de participació ciutadana perquè siguin màximament representatius. Finalment, convé donar visibilitat a la dimensió intercultural en els projectes públicament més rellevants de les institucions, com és el cas, respectivament, de les accions Mallorca: serra de Tramuntana, patrimoni mundial; Menorca, reserva de la biosfera o Eivissa, patrimoni de la humanitat.

- Organització de sistemes i recursos públics d'acollida dels nous ciutadans. Una atenció específica mereix la comprovació que els serveis locals d'acollida dels nous ciutadans, com les oficines d'informació i orientació a persones migrades (OFIM) estan ben dimensionats i dotats dels mitjans necessaris (per exemple, fullets o espais web informatius en les llengües adequades). Molts d'aquests serveis locals ja han incorporat a les seves activitats la realització de sessions, jornades o setmanes d'acollida dels nous ciutadans.

- Iniciatives de reconeixement intercultural. La corporació insular o municipal pot considerar la inclusió en el projecte de l'adjudicació de premis o distincions a persones, organismes o empreses que s'hagin distingit per la seva contribució a la convivència intercultural. També pot ser efectiu establir calendaris de celebracions interculturals, que combinin les festivitats de diferents comunitats culturals amb les tradicionals. Hi ha exemples interessants de jornades o festes de reconeixement intercultural amb elements artístics, musicals, gastronòmics, etc., aportats pels diferents col·lectius de l'entorn. A Formentera, com ja s'ha apuntat, s'han fet ja setze edicions d'una festa intercultural, de resultats positius.

- Promoció en els mitjans de comunicació i en les xarxes socials del reconeixement de la diversitat lingüística i cultural i de la superació de prejudicis interculturals. Tal com s'havia apuntat abans, és especialment important aconseguir la implicació activa de tots els mitjans (impresos, audiovisuals o digitals) i especialment els mitjans públics (IB3 Ràdio i Televisió) en el compromís intercultural centrat en la llengua i la cultura pròpies de les Balears. D'una banda, perquè adoptin uns principis equitatius en la programació, i especialment en els seus espais informatius i d'opinió, però també perquè facilitin l'accés dels diferents col·lectius al seu mitjà i donin a conèixer les experiències més positives d'incorporació a la societat receptora, com es va fer temps enrere amb l'espai de televisió *Gent d'aquí* o més recentment a Internet amb les *Històries del català* (<http://www.historiesdelcatala.cat/>). També mereix un esment

²¹ Lògicament, en els serveis que atenen emergències és més important assegurar la capacitat d'informar i d'atendre les demandes en les llengües més presents en l'entorn.

especial el paper dels mitjans impresos o digitals publicats les Balears en diversos idiomes i adreçats als residents estrangers, perquè poden ser una de les vies més efectives de comunicació de les iniciatives interculturals en què són cridats a participar.

- Implicació dels sectors empresarials i sindicals, amb els centres de formació empresarial i ocupacional. Com es deia abans, és imprescindible que es doni reconeixement públic a l'aportació econòmica i social dels nous ciutadans. Un referent interessant en aquest sentit és la política australiana de *diversitat productiva*,²² centrada en la valoració del capital humà que representen els nous ciutadans per al progrés general. D'altra banda, en la gestió del personal i en les comunicacions amb els clients, és imprescindible que tot el teixit econòmic s'adapti a la diversitat i adopti de manera conscient i efectiva uns criteris interculturals equitatius. El document més complet amb aquesta finalitat és sens dubte la *Guide pratique de la gestion de la diversité interculturelle en emploi*, del Quebec.²³ Però hi ha altres referents més propers que poden servir de referència.²⁴
- El món educatiu, des dels nivells inicials a la universitat. No hi ha dubte que el sistema educatiu de les Illes Balears constitueix una autèntica avançada en la consolidació de la convivència intercultural, en la capacitació lingüística dels infants i joves i en la construcció d'un futur compartit en la diversitat.²⁵ Ara bé, massa sovint la societat —i les mateixes famílies— deleguen gairebé exclusivament en els centres educatius les pròpies responsabilitats lingüístiques i interculturals, i també massa sovint la comunitat educativa delega en els professors de llengua catalana aquestes responsabilitats. És necessari cridar l'atenció sobre aquest punt i reclamar, en primer lloc, que les dotacions dels centres proporcionin recursos suficients per a una educació intercultural satisfactòria i, en segon lloc, que tota la comunitat educativa i totes les entitats i associacions de l'entorn de cadascun dels centres s'impliquin activament en els projectes interculturals.²⁶ Se suggereix, en aquest sentit, que es promogui l'organització de *plans educatius d'entorn* que concretin la implicació de les famílies i les associacions pròximes a cada centre en un programa anual d'activitats complementàries o extraescolars. Una iniciativa del Govern de les Illes Balears com *Convivèxit* (Institut per a la Convivència i l'Èxit Escolar)²⁷ pot donar suport a aquest tipus de projectes. S'ha d'aspirar, però, a l'extensió de les iniciatives interculturals als nivells educatius més alts: no sols a l'educació secundària i el batxillerat, o a l'educació d'adults, sinó també a l'àmbit universitari, en l'acolliment dels estudiants forans i la seva

²² Vegeu, per exemple,

<http://pdfs.semanticscholar.org/ef50/87cb52505902c7a74fb4b4baf60d95c01a3d.pdf>.

²³ Accessible en línia:

http://www.emploi.quebec.gouv.qc.ca/uploads/tx_fceqpubform/06_emp_guidediversite.pdf.

²⁴ Són especialment interessants en aquest àmbit socioeconòmic els documents següents: *Pla d'Acollida a l'Empresa de Treballadors i Treballadores d'Origen Immigrat* (CECOT, 2009;

<http://www.cecot.org/mediacio/documentacio/Pla%20Acollida.pdf>); *Guia d'acollida a l'empresa i la promoció de la cultura de la diversitat* (AMIC-UGT;

<http://www.lleidaparticipa.cat/public/431/docs/4964b373140bb0f3bdb40af1226fcf23.pdf>), i *Culture at work. The value of intercultural skills in the workplace* (British Council, 2013;

<https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/culture-at-work-report-v2.pdf>).

²⁵ Les escoles poden ser també un punt especialment eficaç per informar les famílies lingüísticament mixtes o de nouvinguts sobre els criteris d'una bona educació plurilingüe, a fi de superar els prejudicis que a vegades hi ha sobre l'efecte negatiu de l'ús familiar de diverses llengües. Vegeu, en aquest sentit, el llibre d'A. Solé, *Multilingües des del bressol. Educar els fills en diverses llengües*. Barcelona: UOC, 2009.

²⁶ Hi ha iniciatives de gran abast, en aquesta línia: Aula intercultural (<http://aulaintercultural.org/ca/>), Mandala (<http://www2.fundesplai.org/mandala/>)...

²⁷ http://www.caib.es/sites/convivexit/ca/mena_presentaciaa2/.

incorporació a l'ús acadèmic del català al costat de les altres llengües,²⁸ i sobretot en la capacitat en català, plurilingüe i intercultural dels titulats.

- La cooperació amb els diferents àmbits del món associatiu. Ja s'ha fet referència en aquest document a la importància del paper de les entitats i associacions, com les associacions de veïns, en la consecució d'una convivència intercultural satisfactòria, respectuosa amb la diversitat lingüística i compromesa amb la cohesió social.²⁹ Algunes de les entitats ja tenen entre els seus objectius la resolució de dificultats socials, culturals o lingüístiques dels nous ciutadans. Hi ha organitzacions, confessionals o no,³⁰ com la Creu Roja, Càritas, Deixalles, el Fons de Cooperació o els col·lectius organitzats de nous ciutadans, que treballen per la superació dels inconvenients més aguts dels nous ciutadans, i sens dubte són agents que cal tenir en compte en els projectes interculturals. En aquests casos probablement caldrà afavorir el tractament adequat de la dimensió lingüística i cultural en les seves activitats. Altres associacions de finalitat eminentment cultural (Obra Cultural Balears, Institut d'Estudis Eivissencs, etc.) participen en la millora de la convivència intercultural amb l'oferta de cursos de llengua catalana per a nous ciutadans, activitats de voluntariat lingüístic, grups de conversa o activitats de cultura i lleure compartides entre els nous ciutadans i la població local, com és el cas de l'experiència *Tots plegats* o del *Banc de Cultura*. En aquest cas, convé afavorir la plena incorporació de la dimensió de cohesió social a aquestes iniciatives. En conseqüència, es proposa que hi hagi un espai de diàleg i coordinació entre les associacions de finalitat social i les de finalitat lingüística i cultural, que permeti l'intercanvi de punts de vista i l'organització d'activitats conjuntes o complementàries. Així mateix, com ja subratllava el *Pla d'actuacions en matèria de política lingüística per al quinquenni 2016-2021* del mateix Consell Social de la Llengua Catalana, cal implicar activament en els projectes interculturals totes les associacions esportives i de lleure, per la importància que tenen aquestes activitats en les relacions entre els nous ciutadans i la societat receptora, i molt especialment en les iniciatives orientades als sectors juvenils d'incorporació recent, ja que el període entre l'escolaritat obligatòria i la primera ocupació és una etapa de màxim risc de marginalitat. Un camp específic que també mereix atenció és el de les associacions de residents comunitaris, que en algun cas despleguen programes propis d'activitats culturals. La concertació amb aquestes entitats és una de les vies que permeten promoure una relació més satisfactòria entre aquests col·lectius i la societat del seu entorn.
- El desplegament i l'adaptació de recursos didàctics i d'eines informatives, amb l'aprofitament de mitjans tecnològics fàcilment accessibles. En el conjunt del territori de llengua catalana s'han elaborat una quantitat considerable de recursos orientats a l'acolliment lingüístic. El *Cercador de Recursos per a l'Acolliment Lingüístic*³¹ conté un important repositori de tota mena de materials, com ara guies de conversa entre el català i les llengües més corrents entre els nous ciutadans. Però només en alguns casos, com són la *Guia pràctica d'acollida lingüística* que abans s'ha esmentat³² o el

²⁸ Vegeu, per exemple, les guies de conversa entre català i diversos idiomes:

<http://www.ub.edu/sl/ca/fl/guiesconversa.htm>.

²⁹ És interessant, per exemple, l'activitat de l'Associació de Veïns i Veïnes de Pere Garau (Palma).

³⁰ S'ha de promoure la implicació explícita i activa en el projecte intercultural dels bisbats de les Illes Balears i de les altres organitzacions de les diverses confessions religioses.

³¹ <http://aplicacions.llengua.gencat.cat/llc/AppJava/acolliment.html>. N'és un bon exemple la col·lecció *Aprenem català des del...* Vegeu http://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/el_departament/publicacions/immigracio/aprenem_a_parlar_des_de.

³² <http://www.conselldemallorca.net/media/15943/guia.pdf>.

curs bàsic *Maó en català*,³³ aquests recursos estan adaptats a la realitat de les Illes Balears. Es considera necessari organitzar un procés d'adaptació selectiva dels recursos existents i de fer-los fàcilment accessibles en un espai propi a Internet. En diferents punts d'aquest informe s'ha fet referència a la utilitat d'espais informatius o de contacte en els portals web de les institucions i les associacions, que poden donar compte de les diverses activitats dels projectes interculturals. D'altra banda, però, s'ha tingut coneixement de l'existència d'aplicacions per a mòbils destinades específicament a proporcionar la informació més útil als nous ciutadans —immigrants o no— o als visitants d'un determinat lloc. Són exemples concrets d'aquest tipus d'apps el programa *Mobilearn*,³⁴ concebut inicialment a Suècia i estès posteriorment al Regne Unit, que conté informacions útils sobre mesures d'acolliment, aprenentatge lingüístic, educació, ocupació, habitatge, sanitat, transports, etc. Hi ha iniciatives semblants, com els projectes MASELTOV (*maseltov.eu*) o Ligeret (*ligeret.nu*), i també a escala extra europea (Migrant App de l'ONU). En altres casos, les aplicacions de mòbil s'orienten a proporcionar les informacions més útils als visitants d'un territori o d'una ciutat, més enllà dels immigrants.³⁵ Atesa l'heterogeneïtat dels col·lectius presents i dels visitants ocasionals de les Illes Balears, convé considerar la conveniència de fer una app polivalent o fer més d'una app, adaptant-se als diversos usuaris. La proximitat de Barcelona com a capital mundial del mòbil en l'actualitat hauria de facilitar un projecte orientat a l'elaboració d'alguna aplicació d'aquest tipus —preferiblement compartit per les administracions de les Illes Balears, del País Valencià i de Catalunya.

f. Una proposta de síntesi per a la implicació inicial i la sensibilització de tots els sectors de la societat

S'ha analitzat l'eficàcia que va tenir a la ciutat de Terrassa la dinàmica intercultural que es va produir entorn de l'exposició «Qui som els terrassencs del segle XXI?», tant en el procés de preparació com en la presentació pública de la iniciativa, en l'organització de les visites, en la projecció mediàtica i en el treball realitzat en els centres educatius.

Partint del paper central i capdavanter que té el sistema educatiu en la construcció de la convivència intercultural, la preparació de l'exposició va mobilitzar, entorn d'uns infants representatius, els diversos col·lectius de la societat terrassenca. Cadascun d'aquests col·lectius, amb implicació de les entitats associatives existents, va preparar i seleccionar una documentació explicativa de la manera com cadascú havia viscut el procés de migració, d'arribada, d'acolliment i d'arrelament, amb les dificultats que havien hagut de superar. Aquests materials van constituir la base de l'exposició, que es va completar, entorn de la iniciativa municipal, amb aportacions de tots els altres sectors ciutadans (mitjans de comunicació, empresaris, sindicats, entitats culturals i esportives, etc.). Les visites van anar acompanyades de debats amb projecció pública, i el sistema educatiu en va treure un bon partit didàctic, amb uns materials per als diferents nivells que encara són consultables en línia.³⁶

³³ http://www.ajmao.org/WebEditor/Pagines/file/Med_Intercultural/Quadern%20Mao%20en%20Catala.pdf.

³⁴ Vegeu <https://se.mobilearn.com/en/> i també <https://mobilearnblog.wordpress.com/about/>.

³⁵ Vegeu l'informe d'Agnes Kukulska-Hulme, *Mobile Learning Applications for Newcomers to a City*, http://movemeproject.eu/wp-content/uploads/mooc_conference/Agnes_Kukulska_Hulme_Keynote.pdf.

³⁶ Vegeu les referències en l'annex documental, on figura també el llibre de Salvador Cardús (dir.), *Els terrassencs del segle XX. Immigració, identitat i canvi*. Ed. Lunwerg, 2005, que conté una extensa mostra dels materials aplegats en aquell projecte.

S'ha de destacar d'aquesta experiència l'efecte aglutinador, sensibilitzador i de reconeixement públic i positiu de la diversitat, centrat en els principis de relació intercultural que serveixen de marc a un projecte de futur inclusiu i equitatiu en comú.

Per aquest motiu, es proposa que en els àmbits insular o municipal es promoguin exposicions d'aquest tipus, en les quals es posi la màxima atenció en tot el procés que té lloc entorn de l'exposició pròpiament dita, que actua com a focus de tota la dinàmica social: «Qui som els mallorquins, menorquins, eivissencs, formenterers del segle XXI?».

Aquestes iniciatives poden servir de punt de partida a un procés compartit d'elaboració de projectes interculturals locals.

PROPOSTA 7

Promoure a escala insular o local exposicions sobre el procés de configuració de la societat actual, a partir dels diversos col·lectius que la integren, com a dinàmica de reconeixement recíproc i punt de partida d'un projecte intercultural equitatiu comú, en què tots els sectors se sentin implicats.

CONSIDERACIONS FINALS

El Consell Social de la Llengua Catalana és plenament conscient de l'efecte limitat que poden tenir a curt termini les iniciatives interculturals que proposa en aquest informe. Una transformació de gran abast i amb voluntat de persistència reclamarà una conjunció d'esforços que no serà fàcil aconseguir de manera immediata.

Tanmateix, confia que aquest document contribuirà a fer evident la necessitat ineludible d'emprendre un projecte intercultural generalitzat, sumant les iniciatives existents en un punt de partida que consolidi gradualment en el conjunt de la societat el compromís amb un projecte de futur compartit, capaç de superar els aïllaments entre els diferents col·lectius de la nostra societat i la segmentació que pot donar peu a fragmentacions i divergències.

El Consell Social de la Llengua Catalana confia en la receptivitat dels sectors més conscients de la societat, que ja s'han implicat en aquest tipus d'activitats de cohesió social i de reconeixement intercultural entorn de la llengua i la cultura pròpia. L'impuls institucional i la visibilitat pública de les propostes d'aquest document han de facilitar la projecció i el suport públic necessari a les iniciatives que conté.

Es proposa l'organització d'un pla de presentacions de les propostes d'aquest informe, encapçalades pels màxims representants institucionals del Parlament, del Govern i dels consells insulars, a fi de situar el projecte intercultural en el màxim nivell d'interès públic, com correspon a la magnitud dels reptes que planteja la diversitat sociocultural a la societat de les nostres illes.

Se suggereix que el Govern, d'acord amb els consells insulars, estableixi un òrgan que faci d'observatori del procés de consolidació dels projectes interculturals de caràcter local, insular o general de les Illes Balears, amb capacitat de fer informes periòdics sobre l'evolució que segueixen i de destacar-ne les millors pràctiques.

El Consell Social de la Llengua Catalana deixa a la consideració de les màximes institucions de govern la conveniència de promoure, abans dels processos electorals de l'any 2019, un acord intercultural transversal entre totes les opcions polítiques, a fi que ningú instrumentalitzi irresponsablement la diversitat lingüística i cultural com un factor de confrontació.

ANNEX DOCUMENTAL

AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Pla BCN Interculturalitat*. Ajuntament de Barcelona, 2010. http://www.bcn.cat/novaciudadania/pdf/es/PlaBCNInterculturalitatCast130510_es.pdf (accés el 2018).

AJUNTAMENT DE MAÓ. *Maó en català. Curs bàsic de català*. Ajuntament de Maó, 2010. http://www.ajmao.org/WebEditor/Pagines/file/Med_Intercultural/Quadern%20Mao%20en%20Catala.pdf (accés el 2018).

AJUNTAMENT DE PALMA. EQUIP DE GESTIÓ DE LA DIVERSITAT CULTURAL DE L'ÀREA D'IGUALTAT, JOVENTUT I DRETS CÍVICS. *La població de Palma per nacionalitat i sexe*. Ajuntament de Palma, 2017.

ASSOCIACIÓ D'AJUDA MÚTUA D'IMMIGRANTS A CATALUNYA - UNIÓ GENERAL DE TREBALLADORS (AMIC-UGT). *Guia d'acollida a l'empresa i la promoció de la cultura de la diversitat*. <http://www.lleidaparticipa.cat/public/431/docs/4964b373140bb0f3bdb40af1226fcf23.pdf> (accés el 2018).

BRITISH COUNCIL. *Culture at work. The value of intercultural skills in the workplace*. British Council, 2013. <https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/culture-at-work-report-v2.pdf> (accés el 2018).

BRITISH COUNCIL; MIGRATION POLICY GROUP. *Índice de políticas de integración de inmigrantes*. British Council / Migration Policy Group. 2007. http://www.cidob.org/content/download/6595/66003/file/MIPEX_2006_esp.pdf (accés el 2018).

CANYELLES, Caterina. *Les llengües de la immigració a les Illes Balears*. *Llengua i Ús*, núm. 51 (2012). <https://www.raco.cat/index.php/LlenguaUs/article/view/257214/344289> (accés el 2018).

CARDÚS, Salvador (dir.). *Els terrassencs del segle XX. Immigració, identitat i canvi*. Ed. Lunwerg, 2005.

Materials docents de «Qui som els terrassencs del segle XXI?»:

- Guia del professorat:
http://www.terrassa.cat/documents/12006/324213/Quisom_guia_del_profesorat.pdf/822d7e4c-589e-4d8f-934f-fd1428fd34ac.
- Activitats per a educació infantil:
http://www.terrassa.cat/documents/12006/324213/Activitats_quisom_educacio_infantil.pdf/733064ed-3e76-457e-8ff7-fe74196d0fe3.
- Activitats per a educació primària:
http://www.terrassa.cat/documents/12006/324213/Activitats_Qui_Som_educacio_primaria.pdf/6da2337b-0da0-47d7-a86c-aba7a24ba37e.
- Activitats per a educació secundària:
http://www.terrassa.cat/documents/12006/324213/Activitats_Qui_Som_educacio_secundaria.pdf/d5c1810a-7257-4f81-885c-d5c449dd2fc1 (accés el 2018).

CARRERA, Sergio. *A comparison of integration programmes in the EU. Trends and weaknesses*. Brussel·les: Center for European Policy Studies, 2006. Consultable en línia: <http://aei.pitt.edu/6773/> (accés el 2018).

CECOT. *Pla d'acollida a l'empresa de treballadors i treballadores d'origen immigrant*, 2009. <http://www.cecot.org/mediacio/documentacio/Pla%20Acollida.pdf> (accés el 2018).

CONSELL D'EUROPA. *Cités interculturelles. Vers un modèle d'intégration interculturelle*, 2010. <https://book.coe.int/eur/fr/politiques-culturelles/4571-cites-interculturelles-vers-unmodele-d-integration-interculturelle.html> (accés el 2018).

CONSELL D'EUROPA. *Human Rights in culturally diverse societies*. Consell d'Europa, 2016. <https://book.coe.int/eur/en/human-rights-and-democracy/6997-pdf-human-rights-inculturally-diverse-societies.html> (accés el 2018).

CONSELL SOCIAL DE LA LLENGUA CATALANA. *Pla d'actuacions en matèria de política lingüística per al quinquenni 2016-2021*. Aprovat el 7 de juliol de 2016. <http://www.caib.es/govern/rest/arxiu/2739374> (accés el 2018).

Declaració Universal dels Drets Lingüístics. Barcelona, 1996. <http://www.pencatala.cat/wp-content/uploads/2016/02/declaraciouniversaldretlinguistics.pdf> (accés el 2018).

GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE TREBALL, AFERS SOCIALS I FAMÍLIES. *Aprenem català des del...* (col·lecció de manuals). http://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/el_departament/publicacions/immigracio/aprenem_a_parlar_des_de (accés el 2018).

GENERALITAT DE CATALUNYA. *Informe sobre la integració de les persones immigrades a Catalunya 2015*. Generalitat de Catalunya, 2016. http://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematicas/05immigracio_refugi/dades_immigracio/informe_integracio/2015/Informe-integracio-immigracio-2015.pdf (accés el 2018).

GODENAU, Dirk (et al.). *La integración de los inmigrantes en España: una propuesta de medición a escala regional*. Ministerio de Empleo y Seguridad Social, 2014. http://extranjeros.empleo.gob.es/es/ObservatorioPermanenteInmigracion/Publicaciones/fichas/archivos/OPL_30.pdf (accés el 2018).

GOVERN D'AUSTRÀLIA. *Multicultural Australia: United, Strong, Successful*. Govern d'Austràlia, 2017. <https://www.homeaffairs.gov.au/trav/life/multicultural/multicultural-statement> (accés el 2018).

GOVERN D'AUSTRÀLIA. *Multilingual Language Services Guidelines*. Govern d'Austràlia, 2013. https://www.dss.gov.au/sites/default/files/files/foi_disclosure_log/12-12-13/multicultural-lang-services-guidelines.docx (accés el 2018).

GOVERN DE LES ILLES BALEARS. CONSELLERIA DE SERVEIS SOCIALS I COOPERACIÓ. *II Pla Estratègic de Serveis Socials de les Illes Balears 2018-2021*. http://www.caib.es/sites/plaestrategicsocial/ca/2n_pla_2017-2021/ (accés el 2018).

GOVERN DE LES ILLES BALEARS; GENERALITAT DE CATALUNYA I UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS (2017). *Enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears 2014. Anàlisi*. Palma: Conselleria de Cultura, Participació i Esports del Govern de les Illes Balears, Departament de Cultura de

la Generalitat de Catalunya i Universitat de les Illes Balears, 2017.
<http://www.caib.es/govern/sac/fitxa.do?codi=3107481&coduo=2390443&lang=ca> (accés el 2018).

GOVERN DE QUEBEC. *Trousse d'information à l'intention des municipalités du Québec sur les enjeux de l'immigration et de la diversité ethnoculturelle*. Govern de Quebec, 2013.
<http://www.quebecinterculturel.gouv.qc.ca/fr/reseaux-institutionnels/trousse-municipalites.html> (accés el 2018).

GROUPE CONSEIL CONTINUUM. *Guide pratique de la gestion de la diversité interculturelle en emploi*, 2005.
http://www.emploiquebec.gouv.qc.ca/uploads/tx_fceqpubform/06_emp_guidediversite.pdf (accés el 2018).

KYMLICKA, Will. *Multicultural Citizenship*. Oxford: Clarendon Press, 1995. Edició catalana: *Ciudadania multicultural*. Barcelona: Proa-UOC, 1998.

KYMLICKA, Will. *Minority nationalism and immigrant integration*, al seu llibre *Politics in the vernacular: nationalism, multiculturalism and citizenship*. Oxford University Press, 2001.

KUKULSKA-HULME, Agnes. *Mobile Learning Applications for Newcomers to a City*.
http://movemeproject.eu/wp-content/uploads/mooc_conference/Agnes_Kukulska_Hulme_Keynote.pdf (accés el 2018).

Manual sobre integració per a responsables de l'elaboració de polítiques i professionals, 2010. <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/61a5e827-a6bc-4fd4-bb98-ffc98f91fdc5> (accés el 2018).

MARÍ, Isidor. *Una política intercultural per a les Balears?* Palma: Espai de formació cultural, 2002.

MARÍ, Isidor. *Mundialització, interculturalitat i multilingüisme*. Palma: Lleonard Muntaner, 2007.

MIME Project. Mobility and Inclusion in Multilingual Europe. <https://www.mime-project.org> (accés el 2018).

OBSERVATORI BALEAR PER A LA COOPERACIÓ I LES MIGRACIONS (OBACOM). *Butlletí informatiu 2/2016 sobre població estrangera a les Illes Balears*.

Plan stratégique 2016-2021 du Ministère de l'Immigration, de la Diversité et de l'Inclusion. Quebec, 2017.
http://www.midi.gouv.qc.ca/publications/fr/planification/PlanStrategique2016-2021_integral.pdf (accés el 2018).

Plan stratégique pour favoriser l'immigration au sein des communautés francophones en situation minoritaire, 2006.
https://immigrationfrancophone.ca/images/Plan_Strategique_immigration.pdf (accés el 2018)

PLATAFORMA PER LA LLENGUA. *Guia pràctica d'acollida lingüística*. Barcelona, 2008.
https://www.plataformallengua.cat/media/upload/pdf/assets/1156/guia_acollida_2008.pdf.

Versió adaptada pel Consell de Mallorca:

<http://www.conselldemallorca.net/media/15943/guia.pdf> (accés el 2018).

PONS, Eva. *Llengua i immigració a l'Estat autonòmic i a Catalunya: una aproximació jurídica*. *Revista d'Estudis Autonòmics i Federals*, núm. 11, octubre 2010, p. 352-398.
<http://www.raco.cat/index.php/REAF/article/view/250674/335532> (accés el 2018).

QUELL, Carsten. *L'immigration et les langues officielles: Obstacles et possibilités qui se présentent aux immigrants et aux communautés*. Commissariat aux langues officielles du Canada, 2002.
http://www.immigrationfrancophone.ca/images/documents/L_immigration_et_les_langues_officielles_etude_commissariat_aux_langues_officielles_2002.pdf (accés el 2018).

RAMON TOUS, Nanda. *Estratègies d'integració lingüística dels estrangers a les Illes Balears*. *Llengua i Ús*, núm. 24 (2002).
<https://www.raco.cat/index.php/LlenguaUs/article/view/128047/177402> (accés el 2018).

RAMON TOUS, Nanda. *Immigració i acolliment lingüístic a les Illes Balears*. *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 18 (2004).
<https://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000050/00000046.pdf> (accés el 2018).

SALVÀ TOMÀS, Pere A. *Mobilitat humana i sostre de població: fins on pot créixer la nostra població?* Presentació del 18 de novembre de 2010.
http://ibdigital.uib.es/greenstone/collect/portala_social/archives/uib0023.dir/uib0023.pdf (accés el 2018).

Sharing Diversity: National Approaches to Intercultural Dialogue in Europe, 2008.
http://www.interculturaldialogue.eu/web/files/14/en/Sharing_Diversity_Final_Report.pdf.
 Annex:
http://www.interculturaldialogue.eu/web/files/14/en/Sharing_Diversity_Annexes.pdf (accés el 2018).

SERVICE PUBLIC FÉDÉRAL DE BELGIQUE. *Diversité et RH: bonnes pratiques en Belgique et à l'étranger*. Belgique. Service Public Fédéral, 2010.
https://fedweb.belgium.be/sites/default/files/downloads/broch_po_diversite_bonnes_pratiques_FR.pdf (accés el 2018)

SERVICE PUBLIC FÉDÉRAL DE BELGIQUE. *Élaborer une politique de diversité. Guide méthodologique*. Belgique. Service Public Fédéral, 2010.
https://fedweb.belgium.be/fr/publications/broch_po_diversite_guide_methodologique (accés el 2018).

ZAPATA-BARRERO, Ricard. *Immigració i govern en nacions minoritàries: Flandes, el Quebec i Catalunya en perspectiva*. Barcelona: Fundació Trias Fargas, 2006.
http://dcpis.upf.edu/~ricard-zapata/~ricard-zapata/QUADERNS_21_web.pdf (accés el 2018).

ZAPATA-BARRERO, Ricard (et al.). *El discurso político sobre la inmigración en España y en la Unión Europea*. Ministerio de Trabajo e Inmigración, 2008. <http://dcpis.upf.edu/~ricard->

zapata/~ricard-zapata/El_discurso_polxtico_en_torno_a_la_inmigracion_OPI.pdf (accés el 2018).